

Podrška roditeljima djece i mladih smještenih u odgojnu ustanovu

Ručević, Marijan

Professional thesis / Završni specijalistički

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb / Sveučilište u Zagrebu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:445551>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Marijan Ručević

**PODRŠKA RODITELJIMA DJECE I
MLADIH SMJEŠTENIH U ODGOJNU
USTANOVU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Prof. dr. sc. Ninoslava Pećnik

Zagreb, 2022.

Podrška roditeljima djece i mladih smještenih u odgojnu ustanovu

SAŽETAK

Da bi dijete odraslo u neovisnu i odgovornu osobu, potrebno mu je pružiti emocionalnu toplinu, ali i nadzor nad ponašanjem. U tom zahtjevnom procesu svi roditelji trebaju potporu, a osobito roditelji koji se teško nose sa problemima u ponašanju djece kao i roditelji čija su djeca smještena u odgojnu ustanovu. Svrha ovog rada je upoznati perspektivu roditelja čija su djeca smještena u odgojnoj ustanovi i njihove potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi. Iz tog razloga, provedeno je kvalitativno istraživanje putem polustrukturiranih intervjua. Podaci su prikupljeni od 15 roditelja (skrbnika) prilikom njihove posjete ustanovi. Riječ je o roditeljima čija su djeca smještena u Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb - Dugave, na odjel smještaja i organiziranog stanovanja. Ključna pitanja istraživanja bila su podijeljena u 4 grupe koja pokušavaju upoznati kako roditelji doživljavaju svog sina, kako doživljavaju roditeljstvo (dok je dijete kod kuće), kakva su im iskustva s ustanovom, odgojiteljima i samim tretmanom, te na kraju koji su poželjni oblici stručne podrške roditelju djeteta u ustanovi. Rezultati su pokazali kako su roditelji općenito zadovoljni suradnjom sa ustanovom, ponajviše zbog vidljivih pozitivnih znakova utjecaja tretmana na njihovo dijete, ali i zbog dobre komunikacije sa odgojiteljima. S obzirom na izjave roditelja i rezultate istraživanja, ispitanici su većinski zainteresirani za dodatnu pomoć ukoliko osjete potrebu za istom te su općeg razmišljanja da je „svaka podrška uvijek dobrodošla“! Od prijedloga za povećanje kvalitete rada s roditeljima ističe se potreba za proširenjem usluge postojećeg mobilnog tima u smislu češćih posjeta obiteljima. Zaključak rada usmjeren je prema potrebi razvijanja odnosa s roditeljima, promišljanjem o rezultatima istraživanja i mogućim intervencijama.

Ključne riječi: prava djece smještene u odgojnoj ustanovi, podrška roditeljima djece smještene u odgojnoj ustanovi, doživljaji tretmana i ustanove, mobilni tim

Support to parents of children and young people in an educational institution

SUMMARY

In order for the child to grow up to be an independent and responsible person, it is necessary to provide him with emotional warmth, but also regulation of his behavior. In this demanding process, all parents need support, especially parents who are struggling to cope with problems in the behavior of children as well as parents whose children are placed in an educational institution. The purpose of this paper is to get to know the perspective of parents whose children are placed in an educational institution and learn about their need for support in a parental role. For this reason, qualitative research was carried out through semi-structured interviews. Data was collected from 15 parents (guardians) when they visited the institution. These are parents whose children are placed in the Center for Providing Services in the Community of Zagreb - Dugave, in the Department of Accommodation and Organized Housing. The key questions of the study were divided into 4 groups that try to get to know how parents perceive their son, how they experience parenting (while the child is at home), gain insight into the experiences of parents with the institution, educators and the treatment itself, and finally what are the desirable forms of professional support for the parent of the child in the institution. The results showed that parents are generally satisfied with cooperation with the institution, mainly because of the visible positive signs of the impact of treatment on their child, but also because of good communication with educators. Given the statements of parents and the results of the survey, respondents are mostly interested in additional assistance if they feel the need for the same and general thinking is that "any support is always welcome"! Among of the proposals to increase the quality of work with parents, the need to expand the service of the existing mobile team in terms of more frequent visits to families is highlighted. The conclusion of the paper is directed towards the need to develop relationships with parents, reflect on the results of research and possible interventions.

Keywords: rights of children placed in an educational institution, support to parents of children placed in an educational institution, evaluation of treatment and institution, mobile team

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Prava i odgovornosti djece	1
1.2.	Problemi u ponašanju djece i mladih i rizični faktori	1
1.3.	Suvremeno roditeljstvo i podrška roditeljima	5
1.4.	Centar za pružanje usluga u zajednici i zakonski okviri	9
1.5.	Potreba za podrškom roditeljima djece smještenih u odgojnu ustanovu.....	12
1.6.	Programi podrške roditeljima djece i mladih s problemima u ponašanju	13
1.7.	Istraživanja povezanosti roditeljstva i delikvencije te odgojnih ustanova u Hrvatskoj.....	19
1.8.	Teškoće i barijere u radu s obiteljima djece u ustanovi	22
2.	CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA.....	24
3.	METODA ISTRAŽIVANJA	25
3.1.	Pristup i postupak istraživanja.....	25
3.2.	Sudionici	26
3.3.	Polustrukturirani intervju	27
3.4.	Metoda obrade podataka.....	27
4.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	29
4.1.	Doživljaji sina	29
4.2.	Doživljaji roditeljstva	30
4.3.	Doživljaji tretmana, ustanove i odgojitelja	32
4.4.	Doživljaji poželjne stručne podrške roditelju djeteta u ustanovi	34
5.	RASPRAVA.....	37
6.	ZAKLJUČAK.....	43
	LITERATURA.....	45
	PRILOZI	51

1. UVOD

1.1. Prava i odgovornosti djece

Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je 20. studenoga 1989. godine *Konvenciju o pravima djeteta*, međunarodni dokument kojim se priznaju prava djece u cijelome svijetu. Konvenciju je potpisalo 196 država, čime je postala najbrže i najšire prihvaćen sporazum na području ljudskih prava u povijesti (UNICEF, 2019.). Tom činjenicom svijet je jasno dao do znanja da trebamo stvarati bolji, sigurniji svijet za djecu i mlade. Dječja prava su prava kojima se štite sve osobe mlađe od 18 godina. Označavaju ono što svako dijete treba imati ili smije učiniti. Prema vrstama prava djeteta vidljivih iz članaka Konvencije, svako dijete ima svoja „prava preživljavanja“, „razvojna prava“, „zaštitna prava“ i „prava sudjelovanja“. Dječja prava svakom djetetu trebaju osigurati mogućnost da dosegne najviše što može. Sva su prava povezana i jednako važna. Osim što nam prava pripadaju jer smo se s njima rodili, jednako je važno da poštujemo i tuđa prava (iz Konvencije o pravima djeteta).

Da bi dijete odraslo u neovisnu i odgovornu osobu, potrebno mu je pružiti emocionalnu toplinu, ali i nadzor nad ponašanjem. U tom zahtjevnom procesu svi roditelji trebaju potporu. *Konvencija o pravima djeteta* svakom djetetu jamči pravo da njegovi roditelji imaju pristup odgovarajućoj podršci u ispunjavanju svojih roditeljskih odgovornosti na dobrobit djeteta (članak 18.). Briga o djetetu, svakako predstavlja obvezu, ne samo roditelja, već i cjelokupnog društva. S obzirom da djeca predstavljaju budućnost svake zajednice, ta ista zajednica, ukoliko želi napredovati i imati ljepše i kvalitetnije nadolazeće godine, treba skrbiti o svakom pojedinom djetetu, te mu pružiti najbolju moguću zaštitu. Uz svoja prava, djeca imaju i obveze. Npr. djeca su dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje, što im nalaže i Obiteljski zakon, naravno, sukladno svojoj dobi i zrelosti.

1.2. Problemi u ponašanju djece i mladih i rizični faktori

Problemi u ponašanju djece i mladih predstavljaju krovni pojam za kontinuum ponašanja od onih jednostavnijih, manje težine, opasnosti i štetnosti za sebe i druge, do onih

definiranih i/ili sankcioniranih propisima i često težih po posljedicama i potrebama za tretmanom. Taj pojam supsumira ekstremnije oblike tog fenomena u oba smjera: od rizičnih, preko teškoća do problema u ponašanju. Uz sva takva ponašanja vezane su posljedice i stanja koja treba usmjeravati, mijenjati ili rješavati, a kojima se bave stručnjaci različitih struka i u različitim područjima (civilni sektor, obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, policija i pravosuđe). Pritom treba naglasiti da su ponašanja koja predstavljaju kršenje zakona uključena u krovni termin problemi u ponašanju djece i mladih, a kreću se na kontinuumu od manje opasnih i štetnih ponašanja po sebe i druge do onih visokorizičnih koja imaju negativnu prognozu (sve prema Koller – Trbović i sur., 2017.).

Problemi u ponašanju mladih predstavljaju problem koji je danas veliki izazov društvu. Ali, postoji i mogućnost provedbe raznih programa za borbu sa istim, odnosno prevenciju navedenih oblika ponašanja (OJJDP, 2018.). U ovom radu ćemo posebnu pažnju posvetiti delikventnom, odnosno, antisocijalnom ponašanju, koje zapravo obuhvaća razne oblike problematičnog ponašanja, pretežito eksternaliziranog tipa (laganje, hiperaktivnost, agresivnost, destruktivnost, suprotstavljanje,...). Društveno neprihvatljivo ponašanje ili delinkvencija najjednostavnije se može definirati kao ono ponašanje koje podrazumijeva različite oblike antisocijalnog i društveno neprihvatljivog ponašanja djece (osoba do 14 godina) i maloljetnika (osoba od 14 do 18 godina) koja nisu u skladu s društvenim normama i zakonskim propisima (Kljajić, 2005).

Maloljetnička delinkvencija upućuje na postojanje nepovoljnih socijalnih okolnosti u kojima djeca odrastaju i traži vrlo kompleksnu intervenciju usmjerenu prema brojnim faktorima koji uzrokuju takvu pojavu (Bouillet, 2010.). Zbog nedovoljne izgrađenosti i osjetljivosti u fazi odrastanja, razvoj mlade osobe može biti usmjeren u antisocijalnom pravcu. Suvremeni pristup maloljetničkoj delinkvenciji temelji se na identificiranju rizičnih faktora koji su pridonijeli razvoju takvog ponašanja te usmjeravanju intervencija prema njima. Rizični su faktori oni koji kod djeteta ili maloljetnika povećavaju vjerojatnost za pojavu negativnog ili antisocijalnog ponašanja. Ponašanje svakog djeteta (ali i odrasle osobe) rezultat je genetskih/bioloških, socijalnih i okolinskih faktora, stoga je danas uvriježen pristup rizičnim faktorima kroz tri temeljne domene faktora rizika: (1) individualni rizični faktori, (2) rizični faktori u obiteljskom i školskom okruženju te (3) rizični faktori u širem društvenom kontekstu. Suvremeni autori se slažu kako pojedini rizični faktor zasebno nije

dovoljan za razvoj delinkventnog ponašanja, te da se vjerojatnost javljanja delinkventnog ponašanja povećava s povećanim brojem rizičnih faktora. Iako su neki rizični faktori uobičajeni kod mnogih delinkvenata, obrasci i određena kombinacija rizičnih faktora varira od osobe do osobe (sve prema Wasserman i sur., 2003.).

U području individualnih faktora, tj. osobina ličnosti i personalnih bioloških i psiholoških procesa postoje raznoliki faktori koji doprinose razvoju antisocijalnog i delinkventnog ponašanja. Istraživanja koja govore u prilog značaju individualnih obilježja kao korelatima ili prediktorima delinkventnog ponašanja ističu niz faktora od biokemijskih tjelesnih procesa do osobina ličnosti. Stoga je područje individualnih rizičnih faktora kategorizirano u dvije skupine: biološki i nasljedni rizični faktori, te kognitivni i emocionalni rizični faktori (prema Andrews i Bonta, 2006).

Djeca svoj život započinju s naslijeđenim biološkim obilježjima, sposobnostima i predispozicijama koje dolaze u interakciju sa specifičnim obiteljskim, socijalnim i kulturalnim okolnostima, a dinamika između biološkog naslijeđa i okoline te njezina neprestana promjenjiva priroda je najuzbudljiviji aspekt razvojne, biološki usmjerene kriminologije (Andrews i Bonta, 2006). Najznačajniji faktori rizika za razvoj delinkventnog ponašanja vezani uz kognitivna i emocionalna obilježja djece i mladih, su zapravo obilježja kao agresivnost, „teški“ temperament i impulzivnost, poremećaj pažnje i hiperaktivni poremećaj (ADHD) i poremećaj intelektualnog razvoja (povijesno nazvana mentalna retardacija).

Obitelj predstavlja prvu stepenicu u procesu socijalizacije kod svakog pojedinca, te je kvaliteta odnosa s roditeljima, kao i dinamika odnosa u obiteljskom okruženju ključni faktor kvalitete razvoja djeteta. Važnost utjecaja roditelja i općenito obiteljskih prilika kao rizičnih faktora i prediktora delinkventnog ponašanja je neupitna. Kao i kod individualnih faktora rizika, teško je kategorizirati ova obilježja zbog njihove međusobne isprepletenosti. Međutim, s ciljem bolje sistematičnosti, ovo područje je podijeljeno na četiri skupine rizičnih faktora u obiteljskom okruženju. To su odnos između roditelja i djece; roditeljski odgojni stilovi, jedno roditeljske obitelji i socio-patološke pojave u obitelji (Ricijaš, 2009).

Istraživanja odnosa između roditelja i djece, kao korelata s delinkventnim ponašanjem djece, proučavaju odnos kroz roditeljsku toplinu, prihvaćanje djece i njihovu bliskost, odnosno međusobnu privrženost kao preduvjete kvalitetnog odnosa roditelja s

djecom. Kombinacijom dimenzija emocionalnosti i kontrole, identificirana su četiri različita roditeljska stila (autoritativan, permisivan, autoritaran i indiferentan). Emocionalnost se proteže od hladnoće, udaljenosti, odbacivanja djeteta i neprijateljstva, do topline, odnosno prihvaćanja djeteta. Ovdje se radi isključivo o emocijama koje roditelj doživljava i pokazuje u svom odnosu s djetetom. Kontrola se odnosi na postupke koje roditelji primjenjuju u nastojanju da modificiraju ponašanje i unutrašnja stanja djeteta, kao i na očekivanja i standarde ponašanja koja postavljaju pred dijete (sve prema Ricijaš, 2009).

Rezultati dosadašnjih istraživanja o utjecaju jednoroditeljskih obitelji, što uključuje i rastavu braka, na razvoj i ponašanje djeteta, nisu jednoznačni. Dok neka istraživanja jednoroditeljskih obitelji pokazuju kako ona povećavaju vjerojatnost delinkventnog ponašanja, drugi rezultati koji su kontrolirali utjecaj socioekonomskih varijabli, minimaliziraju utjecaj jednoroditeljskih obitelji (sve prema Shader, 2004). U prilog tome govore i Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović (2003) ističući neizravan utjecaj strukture obitelji kao rizičnog faktora na razvoj djeteta, te stavljajući veći naglasak na kvalitetu odnosa između roditelja i djeteta, ekonomske prilike i materijalni status, podršku i percepciju razvoda uže i šire socijalne sredine. Novija istraživanja i teorijska saznanja, također su na tragu činjenica da razvod braka i struktura obitelji imaju značajan utjecaj na razvoj djeteta te predstavljaju rizične faktore (Roje Đapić i Buljan Flander, 2019, te Matošević, 2020).

Razmatrajući socio-patološke pojave u obitelji kao rizične faktore za razvoj budućeg delinkventnog ponašanja mladih, svakako najznačajnije uključuju zlostavljanje i intenzivne konflikte u obitelji te zanemarivanje, ovisničko ponašanje roditelja kao što su konzumiranje alkohola te kriminalno ponašanje roditelja (Ricijaš, 2009).

Osim u svojim obiteljima, djeca značajno puno vremena provode u školi, koja utječe na usvajanje društvenih normi, vrijednosti, pravila ponašanja, kao i na stjecanje znanja. U tom kontekstu školsko je okruženje moguće promatrati i kao rizični i kao zaštitni faktor u razvoju poremećaja u ponašanju, odnosno u razvoju delinkventnog ponašanja. Važno je naglasiti i neke faktore školske politike. Istraživanja pokazuju kako su privremena suspenzija iz škole i krajnje izbacivanje iz škole vrlo loši mehanizmi kontrole i modificiranja ponašanja mladih, te su povezani s još intenzivnijom kriminalnom aktivnošću (Shader, 2004).

Vršnjaci, uz obitelj, od rane dobi čine važan aspekt socijalizacije svakog djeteta. U najvećoj mjeri, sva djeca u doticaj s vršnjacima najintenzivnije dolaze početkom školovanja. Danas je dobro poznato kako je druženje s osobama antisocijalnog ponašanja značajan prediktor delinkventnog ponašanja. Međutim, manje je jasna priroda te povezanosti (Ricijaš, 2009). Farrington (2005) posebno problematizira sljedeći aspekt – je li utjecaj antisocijalnih vršnjaka taj koji potiče i facilitira adolescentovo delinkventnog ponašanje ili bismo taj odnos slikovito mogli opisati kroz uzrečicu „Svaka ptica svome jatu leti“. U području utjecaja vršnjaka kao rizičnog faktora za delinkventno ponašanje, svakako treba pozornost dati vršnjačkom pritisku kao neposrednom nagovaranju i poticanju na delinkventno ponašanje.

Područje okolinskih rizičnih faktora moguće je promatrati na nekoliko razina: susjedstvo u kojemu mladi s njihovim obiteljima žive, šira lokalna zajednica, država sa svojim specifičnim obilježjima, socijalnim prednostima/teškoćama, svojom socijalnom politikom te širi globalni kontekst. Ali svakako, najčešće se radi o čimbenicima kao što su život u nepovoljnim i zapuštenim zajednicama, visoka razina dezorganizacije, slaba socijalna povezanost članova susjedstva, visoka dostupnost droga te često seljenje (Wasserman i sur., 2003).

1.3. Suvremeno roditeljstvo i podrška roditeljima

Danas, možda više nego ikad, suvremena je obitelj suočena s brojnim izazovima i nerijetko vrlo visokim očekivanjima. Ovu situaciju objašnjava i Juul (2005.) prema Pećnik i Starc (2010: 11): „Današnji su roditelji suočeni s povijesno jedinstvenim zadatkom. Oni doslovce moraju iznova izumiti partnerstvo između muškarca i žene i također vodstvo u odnosu na djecu i mlade, a sve to u skladu s novim vrijednostima i ciljevima, kao što su ravnopravno dostojanstvo i autentičnost, kako bi izbjegli ugrožavanje integriteta djece i mladih“.

Važnost roditeljstva primarno proizlazi iz njegove zaštitne uloge protiv raznih neprilika (poput siromaštva, delinkventnih utjecaja ili zlostavljanja djece). Roditeljstvo obično uključuje biološke roditelje, ali nije ograničeno isključivo na njih. Bake i djedovi, rodbina, posvojitelji i udomitelji, učitelji i drugi ispunjavaju roditeljske zadatke s djecom. Čini se da

roditeljstvo ima tri bitne komponente. Prvo, briga štiti djecu te obuhvaća promicanje emocionalnog i tjelesnog zdravlja. Drugo, kontrola uključuje postavljanje i provođenje granica kako bi se osigurala dječja i tuđa sigurnost u sve širim područjima djelovanja. Treće, brigu i kontrolu roditelja prati djetetov razvoj koji uključuje optimizaciju dječjeg potencijala i maksimiziranje mogućnosti za njegovo korištenje. Većina roditelja brine o svojoj djeci, ipak, motivacija za njegu i zaštitu djece nije urođena u ljudima, već je stečena i oblikovana kroz prošla iskustva i trenutne okolnosti. Istraživanja potvrđuju da faktori poput ozbiljnog siromaštva i majčine depresije ozbiljno narušavaju ili štete roditeljskom procesu (prema Pećnik, 2006). Ipak, stručno iskustvo pokazuje da u takvim okolnostima roditeljske osobine i vještine postaju sve važnije, jer čak i u nedaćama roditelji mogu zaštititi djecu od zlostavljanja ili izlaganja unutar obiteljskim i vanjskim stresovima.

Teorijska saznanja i postojeća literatura (Pećnik i Starc, 2010) također govore o tri vrste roditeljske odgovornosti. Za razliku od djeteta, koje ima osobnu odgovornost, roditelj ima uz osobnu odgovornost, i odgovornost za djetetovu dobrobit i razvoj, ali i odgovornost za kvalitetu odnosa s djetetom. Osobna odgovornost obuhvaća samosvijest (svijest o tome što mislimo, osjećamo i sl.) te zastupanje sebe kako riječju tako i djelom, odnosno ponašanjem, akcijom. Roditelji svoju osobnu odgovornost preuzimaju radeći izbore, donoseći odluke i djelujući u skladu sa svojim potrebama i granicama. Roditelj također ima punu odgovornost za kvalitetu odnosa s djetetom i u obitelji. Odrasli su ti koji su odgovorni za to kakva je atmosfera unutar obitelji, način komuniciranja i vrijednosti (npr. brinemo se jedni o drugima, pomažemo, ne povređujemo jedni druge; važno je kako se članovi obitelji osjećaju, prihvaćanje različitosti, tolerancija,...). Roditelj, uz osobnu odgovornost za sebe i svoje potrebe i granice te odgovornost za kvalitetu odnosa s djetetom i odnosa u obitelji, ima i odgovornost za dobrobit i razvoj djeteta. Kao što je već navedeno, dijete ima osobnu odgovornost za svoje potrebe i granice – za njihovo izražavanje i, u mjeri u kojoj to može, za zadovoljavanje. No nije samo dijete odgovorno za sebe – odgovoran je i roditelj. Roditelj je odgovoran za donošenje odluka kojima se osigurava sigurnost i zdravlje djeteta te za zadovoljavanje djetetovih potreba (ali ne i svih djetetovih želja). Ponekad zbog svoje odgovornosti za dobrobit i razvoj djeteta roditelji donose odluke koje su u suprotnosti s djetetovim željama i osjećajima. Pritom je važno da roditelji i tada poštuju djetetovu osobnu odgovornost za sebe, za svoje potrebe i granice (Rastimo zajedno, 2022).

Konvencija o pravima djeteta u 18. članku govori o odgovornosti roditelja prema djeci, ali i o odgovornosti društva da pomogne roditeljima u odgoju djece. Stoga je iznimno važno da društvo roditeljima pruži podršku u brizi za djecu. Iskustvo je pokazalo da značajnu podršku roditeljima mogu dati stručne osobe educirajući roditelje, a to su potvrdila i evaluacijska istraživanja programa stručne podrške roditeljstvu (npr. Pećnik i Starc, 2010) .

Pri tom je važno da se uloga stručnjaka temelji na jasnim vrijednostima, etici, znanju i vještinama. Potrebno je izgraditi međusobno povjerenje na temelju empatije i poštovanja ljudskog dostojanstva, te osigurati da roditelji dobivaju državne povlastice koje im pripadaju i daju prednost uslugama koje su evaluirane kao učinkovite u postizanju ciljeva pozitivnog roditeljstva (prema Pećnik i Starc, 2010). Svakako, odgovornost stručnjaka podrazumijeva poznavanje organizacija i agencija odgovornih za pružanje određenog oblika pomoći, praćenje razvoja djeteta, biti vješt u radu s roditeljima i djecom i evaluiranje svoga rada.

Roditeljski programi mogu imati različite ciljeve i značajke. Potrebno je ponuditi dovoljno širok i prilagodljiv raspon programa kako bi ih se mogao primijeniti u čitavom kulturnom spektru svake zajednice. Naravno, svi ponuđeni programi trebaju biti u najboljem interesu djeteta, ne smiju stigmatizirati, trebaju izbjegavati stvaranje ovisnosti roditelja o stručnjacima, trebaju obuhvatiti svu složenost obiteljskog života, te zaključno, trebaju sadržavati odgovarajuće postupke za procjenu njegove učinkovitosti.

Primjer dobre prakse odgovora na potrebe za podrškom roditeljstvu predstavljaju programi koje razvija, uz podršku UNICEF-a i drugih donatora, grupa hrvatskih stručnjaka okupljena u Centru za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“. Poštujući načelo progresivnog univerzalizma u osiguravanju pristupa podršci roditeljstvu kao pravu svakog djeteta te vodeći računa o tome da usluga odgovara roditeljskim potrebama i resursima, uz univerzalni program podrške roditeljima predškolske djece „Rastimo zajedno“ (Pećnik i Starc, 2010), na poticaj je roditelja i stručnjaka razvijen i ciljani program „Rastimo zajedno Plus“ za roditelje predškolske djece s teškoćama u razvoju (Pećnik, Starc, Ljubešić, Jeić, Pribela Hodap i Grubić, 2014). Kako bi se usluga podrške roditeljstvu „približila“ i roditeljima nižeg socioekonomskog statusa, koji bez dodatne podrške u pristupu uslugama i/ili bez prilagodbe usluga slabije koriste univerzalne usluge (Pećnik, 2013; Dobrotić i sur., 2015), razvijen je i program „Rastimo zajedno i mi“, namijenjen roditeljima u zahtjevnijim okolnostima roditeljstva i

njihovoj predškolskoj djeci. Programe „Rastimo zajedno“ i „Rastimo zajedno Plus“ čini ciklus od 11 tjednih, dvosatnih, besplatnih radionica koje s grupom od oko 10 roditelja provode dodatno educirani stručnjaci u okviru redovite djelatnosti u dječjim vrtićima, obiteljskim centrima, ustanovama za rehabilitaciju i udrugama. Cilj im je osnažiti roditelje u odgovornom roditeljstvu te povećati roditeljska znanja i vještine za podršku djetetovu razvoju (sve prema Pećnik i Dobrotić, 2019.)

U posljednje vrijeme, pojavila se potreba za dodatnim unapređenjem pružanja usluga. Tu potrebu posebno su ubrzali pandemija koronavirusa u čitavom svijetu, kao i potresi u Hrvatskoj. Razvijeni su internetski i digitalni pristupi kako bi se pokušala povećati pristupačnost usluga tako što će se roditeljima omogućiti veća fleksibilnost u pogledu kada i kako se uključuju u intervenciju. Primjerice, u Australiji je intervencija za roditelje djece s ranom pojavom problema s disruptivnim ponašanjem prilagođena u verziju samopomoći koju mogu pronaći na internetu. Intervencija pruža interaktivne upute o korištenju temeljnih pozitivnih roditeljskih vještina koje su prikazane u sekvenciranim modulima i u linearnom formatu (tj. završetak modula otvara pristup sljedećem modulu), što korisnicima omogućuje pregled prethodno dovršenih modula. Ova internetska verzija pokazala je učinkovitost u nizu istraživanja, pokazujući poboljšanja roditeljskog povjerenja, pozitivna roditeljska ponašanja i poboljšanja u društvenom funkcioniranju djeteta i smanjenje agresije (Acquah i Thévenon, 2020). U Ujedinjenom Kraljevstvu roditeljska aplikacija „EasyPeasy“ osmišljena je kako bi roditeljima pružila vještine i informacije koje će im pomoći u praćenju nastave s djetetom od kuće. Međutim, općenito je utvrđeno da obitelji ne žele sudjelovati u on-line pružanju usluga, preferirajući primanje savjeta licem u lice (Acquah i Thévenon, 2020.). Drugi je problem što upotreba digitalnih alata nije toliko raširena među obiteljima u nepovoljnom položaju kao među obiteljima u kojima su digitalne tehnologije dobro integrirane u roditeljske obrazovne prakse. Razina znanja za digitalne tehnologije u obiteljima niskog socioekonomskog statusa također je velika prepreka sposobnosti roditelja da preuzmu odgovornost za obrazovanje svoje djece kada je to potrebno, kao što je bilo, na primjer, tijekom „lockdown-a“ uzrokovanog bolešću COVID-19 u 2020/21 (sve prema Acquah i Thévenon, 2020.).

Gotovo sva novija literatura o podršci roditeljstvu (Pećnik i Starc, 2010. i Pećnik, 2016.) naglašava važnost utemeljenosti programa podrške roditeljstvu na empirijskim dokazima o njihovoj djelotvornosti u postizanju ciljeva. Ujedno, raste broj programa podrške

roditeljstvu s empirijski dokumentiranom djelotvornošću, ali, riječ je uglavnom o evaluacijskim istraživanjima provedenima u najrazvijenijim zemljama (Stattin i sur. 2015., prema Dobrotić i sur. 2015.).

U Hrvatskoj je vidljiva znatno manja aktivnost na ovom području. Ne postoji strategija koja bi se isključivo usmjerila na podršku roditeljstvu, posebno roditeljima u rizičnim situacijama, nego se različite vladine strategije dotiču te problematike i tema. Prva eksplicitnija nastojanja usmjerena na razvoj podrške roditeljstvu sežu u 2006. godinu kada se usvaja Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece 2006.-2012. koji na nekoliko mjesta ističe potrebu za uslugama i programima usmjerenima jačanju roditeljske uloge i odgojne funkcije obitelji, kao i potrebu da se definira tzv. pozitivno roditeljstvo te u ostvarenju tih ciljeva predviđa važnu ulogu obiteljskih centara. Taj je dokument zamijenila Nacionalna strategija za prava i interese djece od 2014. do 2020. godine koja donosi niz mjera koje se tiču podrške roditeljstvu, kako univerzalne, tako i ciljane prema određenim skupinama. Dva su prioriteta u području socijalne skrbi: zagovarati i promicati obiteljsko okruženje kao najbolje za potpun i skladan rast i razvoj djeteta te kontinuirano razvijati i unapređivati sustav dobro prilagođenih, kvalitetnih, dostupnih i pravovremenih socijalnih usluga za djecu i obitelji korisnike prava u sustavu socijalne skrbi. Za ostvarivanje tih prioriteta propisane su sljedeće mjere: preventivni i tretmanski programi za rizične obitelji, usluge i programi za podršku roditeljstvu, poticanje pozitivnog roditeljstva i osnaživanje roditeljskih vještina te intervencije i programi za djecu i obitelji korisnika sustava socijalne skrbi (prema Dobrotić i sur., 2015.).

U ovom se pregledu može vidjeti da su usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj prepoznate kao važan aspekt društvene brige o djeci i obitelji. Na tome se počelo raditi još od 2006. godine, no nedostaje strategija i akcijski plan u kojima bi one bile sustavno razložene, kao i jasni, konkretni koraci za njihovu implementaciju.

1.4. Centar za pružanje usluga u zajednici i zakonski okviri

Nažalost, mnogo djece u svakome društvu, bez obzira na dio svijeta u kojem su rođena, nema potrebnu i zadovoljavajuću, odnosno dostatnu skrb, iz jednog ili više razloga,

te tada društvo treba pomoći, u krajnjem slučaju, bilo da je riječ o privremenom izdvajanju djeteta iz obitelji, ili trajnom...

Prema podacima dostupnim sa mrežne stranice Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (travanj, 2022.) iz posljednjeg objavljenog *Godišnjeg statističkog izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi za 2020. godinu*, vidljivo je da u Republici Hrvatskoj se u odgojnim ustanovama nalazi oko 300 djece i mladih. Ukupan kapacitet je 328 mjesta, dok je u 2020. godini uslugu koristilo 271 osoba (224 korisnika na odjelu smještaja i 47 korisnika u sklopu organiziranog stanovanja).

Ukoliko je sredina iz koje potječu rizična za djecu i mlade, prvenstveno zbog nedostatka kontrole razvoja osobina i ponašanja, važno je uključivanje institucija u sam proces izdvajanja iz okoline. Djeca i mladi se u domove za odgoj, odgojne domove i centre za pružanje usluga u zajednici mogu smjestiti na temelju tri zakona: Zakona o socijalnoj skrbi, Obiteljskog zakona i Zakona o sudovima za mladež. Smještaj u navedene institucije izvršava se temeljem odluke nadležnog centra za socijalnu skrb ili suda.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 18/22, čl. 109.) „smještajem se osigurava stanovanje i organizirane aktivnosti tijekom dana uz stalnu stručnu i drugu pomoć i potporu u osiguravanju osnovnih i dodatnih životnih potreba, a koje ne mogu biti zadovoljene u obitelji“. Prema istom zakonu (čl. 112.), definira se i usluga smještaja u kriznim situacijama koja „djetetu ili mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju“ daje pravo na uslugu smještaja u kriznim situacijama („... u kojima je ugrožen život, zdravlje ili dobrobit osobe...“).

Obiteljski zakon (NN 103/15) člankom 134. definira mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta koje su u nadležnosti centra za socijalnu skrb, a člankom 149. definira one mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta koje su u nadležnosti suda. U nadležnosti suda nalazi se i mjera povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, a ona se propisuje kada djetetovo ponašanje ozbiljno ugrožava svoja prava i interese, kao i prava i interese članova obitelji ili drugih osoba. Za vrijeme te mjere dijete je smješteno izvan vlastite obitelji, odnosno u udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, u ovom kontekstu odgojnoj ustanovi. Prava i dužnosti roditelja tijekom trajanja mjere su pravo na roditeljsku skrb, osim stanovanja s djetetom i svakodnevne skrbi o djetetu, ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom i dužnost

uzdržavanja djeteta (čl. 168). Prema istom članku, istog zakona dijete je dužno ponašati se prema uputama suda i osoba kojima je povjereno te ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s roditeljem i drugim bliskim osobama sukladno odluci suda.

Tretman mladih s problemima u ponašanju koji su kazнено odgovorni (maloljetnike i mlađe punoljetnike, 14.-21. godina) definiran je i Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11) u kojem se govori o vrstama sankcija, a to su odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora. S obzirom na da je u ovom radu naglasak na tretmanu unutar odgojnih ustanova, naglasak će biti na odgojnoj mjeri upućivanja u odgojnu ustanovu (Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, čl. 15). Ono što je vrlo bitno u okviru tretmana upravo je svrha odgojnih mjera koja govori da se „pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela“ (Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, čl. 6). Prema Zakonu o sudovima za mladež (NN 84/11, čl. 15), upućivanje u odgojnu ustanovu sud će izreći kad je „maloljetnika potrebno izdvojiti iz sredine u kojoj živi i uz pomoć, brigu i nadzor odgojitelja i drugih stručnjaka omogućiti trajnije djelovanje na njegovu ličnost, ponašanje, razvoj i odgoj, osobito obrazovanjem i radnim osposobljavanjem“. U odgojnoj ustanovi maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najdulje dvije godine, s time da sud svakih šest mjeseci provjerava treba li odgojnu mjeru obustaviti ili zamijeniti je drugom.

Institucionalne odgojne mjere mogu se izvršavati u deset ustanova za resocijalizaciju djece i mladih u Hrvatskoj. Domovi za odgoj nalaze se u Rijeci, Zadru, Puli, Karlovcu i Osijeku. Odgojni domovi smješteni su u Ivancu i Malom Lošinjju za mladiće, dok je odgojni dom za djevojke smješten u Bedekovčini, a Centri za pružanje usluga u zajednici se nalaze u Splitu i Zagrebu.

Centar za pružanje usluga u zajednici ustanova je socijalne skrbi koja nudi brojne sadržaje i intervencije za djecu (starosne dobi od 7. do 14. godine) i mlade (starosne dobi od 14. do 21. godine života) s problemima u ponašanju i njihove obitelji na cijelom kontinuumu različitih vrsta i razina intervencija: od prevencije, preko timske procjene, institucionalnog tretmana za djevojke i mladiće, pa sve do post-tretmanskih usluga i programa. Pritom svoje aktivnosti može realizirati na više lokacija i u suradnji s drugim resorima (primjerice poludnevni boravak u školi). U ispunjavanju spomenutih usluga i potreba angažirani su

stručnjaci različitih struka. Stoga je moguće reći da se radi o instituciji s brojnim uslugama i ključnom ulogom u podizanju kvalitete i razvijanju novih usluga i programa u skladu s potrebama djece i mladih s problemima u ponašanju (Koller – Trbović i sur., 2017.). Centar pruža usluge stalnog smještaja, odnosno stanovanja, što ovisno o vrsti tretmana uključuje prehranu, odijevanje, brigu o zdravlju i osobnoj higijeni, čuvanje i odgoj te stručnu pomoć u učenju uz skrb o školovanju i radnom osposobljavanju, radne aktivnosti, organizaciju slobodnog vremena i druge oblike stručne pomoći predviđene u sustavu socijalne skrbi.

U dislociranoj jedinici smještaja i organiziranog stanovanja Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb – Dugave, provodi se sudska odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu te pruža usluga smještaja i organiziranog stanovanja muškoj djeci (od 12. do 14. godine) i mladeži (od 14. do 21. godine života).

1.5. Potreba za podrškom roditeljima djece smještenih u odgojnu ustanovu

Malo se zna o promjenama u roditeljstvu koje prate smještaj djece u odgojnu ustanovu. Roditelji se svakodnevno suočavaju s brojnim pitanjima koja su složena i za njih i za njihovu djecu, osobito ako djecu viđaju samo povremeno. Stoga i ne čudi da su u istraživanjima, koja ćemo detaljnije opisati, i roditelji i šira javnost potvrdili potrebu za dodatnom, stručnom podrškom u odgoju djece. Potreba za suradnjom odgojne ustanove i roditelja na dobrobit djeteta u tretmanu je neupitna. Kako bi suradnja bila što kvalitetnija te omogućila odgovarajuću podršku roditeljima u ispunjavanju njihove uloge, važno je da tijekom djetetovog tretmana odgajatelji upoznaju roditeljska iskustva i potrebe. O tome nema dovoljno spoznaja, a one su neophodne za planiranje i pružanje odgovarajućih oblika podrške roditeljstvu. Stoga je ovaj specijalistički rad usmjeren upravo na potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi kod roditelja djece u odgojnoj ustanovi.

Tek posljednjih desetak godina u svijetu se pridaje pažnja roditeljima čija su djeca smještena u neku od odgojnih ustanova (Harries, 2008.), dok u Hrvatskoj gotovo da ni nema radova ili istraživanja na tu temu. Čak niti u svijetu to područje nije dovoljno istraženo, jer problemi i potrebe roditelja su mnogobrojni i raznovrsni, a vrlo bitni za pravilan razvoj djeteta na svim razinama. Harries (2008.) u radu iznosi rezultate istraživanja razumijevanja

iskustava obitelji koje su bile predmetom istrage od strane zakonskih tijela u vezi s njihovom sposobnošću da se brinu o svojoj djeci. Poseban fokus istraživanja su bila iskustva roditelja čija su djeca izdvojena iz obitelji i smještena u odgojnu ustanovu.

Ova skupina roditelja tradicionalno ima ograničenu uključenost u procese razvoja politika koji utječu na njih i njihove obitelji, čak i kada se djeca uzmu u skrb malo je dokaza o tekućem radu za podršku roditeljima. Roditelji koji imaju kontakt sa sustavom zaštite djece često su socijalno i ekonomski ugroženi, a mnogi su i sami doživjeli izdvajanje iz vlastitih obitelji, što su pokazala iskustva iz prakse. Dobrobit sadašnje i buduće djece tih roditelja ovisi o razumijevanju roditeljskih iskustava i izgradnji roditeljske sposobnosti. Izdvajanjem djece iz njihovih obitelji postavlja se pitanje socijalne pravde s obzirom na ulogu siromaštva i nepovoljnog položaja u povećanju vjerojatnosti kontakta sa sustavom zaštite djece.

Ekonomska kriza, koja se posljednjih desetak godina često pojavljuje i/ili produbljuje, se prelama kroz živote djece na dva načina: veća izloženost sve većeg broja obitelji ekonomskim stresorima i manje financijske mogućnosti sustava da pruže sve potrebne oblike podrške obitelji pravodobno, dovoljno dugo i dovoljno kvalitetno. Npr., težina ekonomske krize očitovala se u odluci, tadašnjeg Ministarstva socijalne politike i mladih u rujnu 2013. da se naknade za voditelje nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi smanje s 500 kuna na do 100 kuna mjesečno. To je izazvalo veliko ogorčenje profesionalne zajednice i dovelo u pitanje održivost postojećeg načina organiziranja provođenja ove mjere. To je dovelo do smanjivanja broja izrečenih nadzora, do povećanja broja upozorenja roditeljima na pogreške i propuste u skrbi za i u odgoju djeteta, ali i do povećanja broja djece čijim je roditeljima oduzeto pravo da s njima žive (Ajduković, 2015.). To je ujedno i najnepovoljnije rješenje za djecu. Naravno, shodno rezultatima, ta odluka Ministarstva nije dugo bila na snazi.

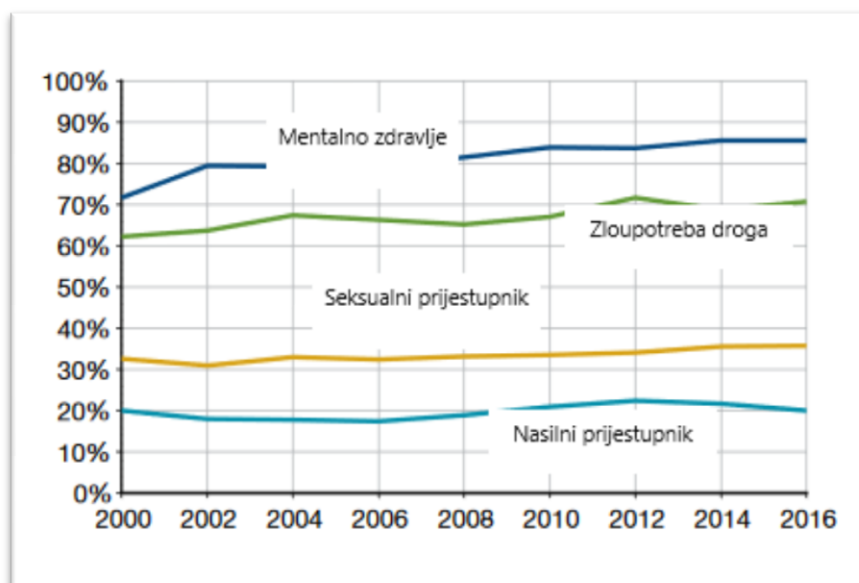
1.6. Programi podrške roditeljima djece i mladih s problemima u ponašanju

Sve obitelji s vremena na vrijeme dožive krizu. Neki problemi koji muče roditelje mogu biti djeca koja propuštaju nastavu, bježe od kuće, odbijaju slijediti upute ili donose loše životne odluke. Roditelji i skrbnici možda mogu riješiti većinu tih problema, ali ponekad obitelji imaju problema zbog kojih mogu za trebati usluge državnih institucija.

Tinejdžerske godine predstavljaju neke od najtežih izazova za obitelji. Maloljetnici ponekad kažu da nitko ne može razumjeti njihove osjećaje, pogotovo roditelji. Prema tome, dijete se može osjećati ljutito, usamljeno i zbunjeno dok se suočava s problemima oko identiteta, vršnjaka i seksualnosti. Roditelji mogu biti frustrirani i ljuti što dijete više ne reagira na roditeljski autoritet. Metode discipline koje su dobro funkcionirale u ranijim godinama možda više neće imati učinka. Roditelji se mogu osjećati uplašeno i bespomoćno zbog izbora koje donosi njihov sin i pitati se kako mu najbolje pomoći (Pećnik i Tokić, 2011).

Sve obitelji mogu imati koristi od povezivanja s izvorima koji nude informacije, smjernice i podršku kako bi im pomogli u rješavanju izazova roditeljstva i obiteljskog života. Usluge obiteljske podrške i očuvanja mogu se pružati različitim vrstama obitelji uključenim u sustav socijalne skrbi za djecu kako bi se poboljšalo funkcioniranje obitelji i osigurala sigurnost djece. Programi obiteljske podrške mogu se odnositi na opću populaciju ili ciljati određene skupine, kao što su etničke manjine; roditelji adolescenata; ili obitelji koje se suočavaju sa pojedinim oblicima ovisnosti. Oni mogu biti sveobuhvatni ili se usredotočiti na određeni cilj. Obiteljski programi navedeni su kao potencijalno učinkoviti alati za smanjenje stope recidivizma kod upotrebe sredstava ovisnosti i rješavanje temeljnih izazova mentalnog zdravlja (prema Elliott i sur., 2020.)

Osim raznih univerzalnih preventivnih programa koji se provode na nacionalnoj i/ili državnim razinama u Sjedinjenim Američkim Državama, zanimljiv je podatak (Grafikon 1.) koji govori o porastu broja usluga i dodatnih indiciranih preventivnih programa u odgojnim ustanovama diljem države, a traje već značajan niz godina (prema podacima OJJDP, 2018.).

Grafikon 1. Postotak ustanova u SAD-u koje pružaju određene preventivne programe

Jedan od takvih indiciranih preventivnih programa u odgojnim ustanovama je „*Multisystemic Therapy*“ (u daljnjem tekstu: MST). MST je intenzivna obiteljska i društvena terapija koja se bavi višestrukim uzrocima ozbiljnog antisocijalnog ponašanja u sustavima unutar kojih mladi funkcioniraju (obitelj, vršnjaci, škola i susjedstvo). Budući da MST naglašava promicanje promjene ponašanja u prirodnom okruženju mladih, program ima za cilj osnažiti roditelje vještinama i resursima potrebnima za samostalno rješavanje neizbježnih poteškoća koje nastaju u podizanju tinejdžera i osnažiti mlade da se nose s obitelji, vršnjacima, školama i problemima susjedstva s kojima se susreću.

U kontekstu podrške i izgradnje vještina, terapeut postavlja razvojno prikladne zahtjeve na adolescente i njihove obitelji kako bi se smanjilo ponavljanje problema. Početnim terapijama utvrđuju se prednosti i slabosti adolescenta, obitelji i njihovih veza s izvan-obiteljskim sustavima. Tretmanski pristupi izvedeni su iz dobro potvrđenih strategija kao što su strateška obiteljska terapija, strukturna obiteljska terapija, bihevioralna roditeljska edukacija i kognitivna bihevioralna terapija.

Na obiteljskoj razini cilj je intervencija MST-a ukloniti prepreke djelotvornom odgovornom roditeljstvu (npr. uporaba droga od strane roditelja, roditeljska psihopatologija, niska socijalna potpora, visoki stres i bračni sukob), poboljšati roditeljske kompetencije te promovirati ljubav i komunikaciju među članovima obitelji. Intervencije mogu uključivati

uvođenje sustavnog praćenja odnosa unutar obitelji; poticanje roditelja da učinkovito komuniciraju jedni s drugima o problemima adolescenata; rješavanje svakodnevnih sukoba. Intervencije su često dizajnirane za smanjenje povezanosti s delinkventom i vršnjacima koji koriste droge te za povećanje povezanosti s prosocijalnim vršnjacima. Individualne intervencije općenito uključuju korištenje kognitivne bihevioralne terapije za izmjenu pojedinčeve socijalne perspektive - sustava vjerovanja, motivacijskog sustava i poticanje adolescenta da se samopouzdanom bavi negativnim aspektima života.

Većina nalaza iz raznih studija MST-a pružaju dokaze da MST može proizvesti kratkoročno i dugoročno smanjenje kriminalnog ponašanja (Sawyer i Borduin, 2011.) . U gradu Simpsonville, u Južnoj Karolini, na primjer, istraživanje (Schaeffer i Borduin, 2005.) je pokazalo da su mladi iz MST programa imali skoro upola manje ponovnih uhićenja od mladih kojima su pružene uobičajene socijalne usluge. Rezultati istraživanja u Kanadi (Leschied i Cunningham, 2002.) ne pokazuju značajne učinke programa u odnosu na osuđujuće presude, izricanje kazne i trajanje vremena u pritvoru, međutim, kod mladih iz MST programa uočena su znatna poboljšanja u odnosu na neke probleme mjerene psihološkim testiranjem. U usporedbi s kontrolnom skupinom, mladi su se značajno poboljšali, prema izvješćima roditelja, po pitanju prilagodljivosti obitelji i u samom ponašanju mladih. MST ima mješovite rezultate o ishodima uporabe droga. Na primjer, u istraživanjima u Južnoj Karolini, u jednom gradu uočena je značajno smanjena upotreba lakih droga u posttretmanskome periodu, dok je u drugom gradu uočena značajno povećana konzumacija marihuane, u također četverogodišnjem periodu nakon tretmana, dok u središtu te savezne države istraživanja nisu pokazala nimalo razliku u uporabi lakih droga između mladih iz MST programa i mladih kojima su pružene uobičajene socijalne usluge. Ključni nalaz iz neovisnog istraživanja u Londonu (Butler i sur., 2011.), bio je da je program MST znatno više smanjio, u odnosu na kontrolne, vjerojatnost vrijeđanja tijekom 12-mjesečnog razdoblja praćenja. Osim toga, smanjenje agresije, delinkvencije, i psihopatskih osobina, kao i povećanje pozitivnog roditeljstva, uočeno je na post-testu uspoređujući MST s kontrolnom skupinom. Slične rezultate pokazala su i istraživanja u Norveškoj i Nizozemskoj (sve prema MST, 2020.)

„*The Incredible Years*“ (u daljnjem tekstu: TIY) je skup isprepletenih i sveobuhvatnih grupnih programa obuke za roditelje i djecu s ciljem prevencije, smanjenja i liječenja bihevioralnih i emocionalnih problema kod djece i mladih, ali i njihovih roditelja. Program se

bavi višestrukim faktorima rizika u svim područjima za koje se zna da su povezane s razvojem poremećaja ponašanja u djece. U svim programima podrške terapeuti koriste video scene kako bi potaknuli grupnu raspravu, samorefleksiju, rješavanje problema, dijeljenje ideja i izvore podrška.

Ovi roditeljski programi naglašavaju razvojno prikladne roditeljske vještine poznate za promicanje socijalne kompetencije djece, emocionalnu regulaciju i akademske vještine, te za smanjenje problema u ponašanju. Program za djecu školske dobi usmjeren je na razvoj poticanja neovisnosti djece; motivaciju za učenje; i razvoj obiteljske odgovornosti i empatije. Teme programa se nadovezuju na temeljne vještine odnosa s roditeljima i daju dodatne informacije o sustavima nagrađivanja pozitivnog ponašanja, jasno i uljudno postavljanje granica, poticanje obiteljskih poslova, adekvatno praćenje i logične posljedice, uz dodatne informacije o praćenju aktivnosti tokom vikenda i rasprave o obiteljskim pravilima o korištenju TV-a i računala ili telefona, kao i drogama i alkoholu. Program edukacije roditelja je dodatak od 10 do 12 tjedana osnovnim programima za djecu i mlade, školske dobi, koji se bavi drugim faktorima obiteljskog rizika kao što su depresija ili upravljanje stresom, razvod, loše vještine suočavanja i nedostatak podrške. Sadržaj ovog programa uključuje podučavanje kognitivnih strategija samokontrole, rješavanje problema između parova i s odgajateljima, komunikacijske vještine, načine davanja i dobivanja podrške te kako održavati obiteljske sastanke (Webster-Stratton i sur., 2004.).

TIY programi opsežno su evaluirani u nizu istraživanja s djecom i mladima upućenim u programe za probleme s ponašanjem i s visokorizičnim, ekonomski ugroženim obiteljima, također, program namijenjen roditeljima, osmišljen kako bi poboljšao komunikaciju roditelja i vještine rješavanja problema, ocijenjen je vrlo uspješnim u najmanje četiri istraživanja za roditelje djece s problemima u ponašanju. Konkretno, navedeni programi se koriste kao indicirani i selektivni programi prevencije u SAD-u i Europi (prema TIY, 2020.).

„*Guiding Good Choices*“ je program prevencije zlouporabe droga koji roditeljima djece u dobi od 9 do 14 godina pruža znanja i vještine koje su im potrebne za vođenje djece kroz ranu adolescenciju. Nastoji ojačati i pojasniti obiteljska očekivanja u vezi s ponašanjem, poboljšati uvjete koji promiču povezivanje unutar obitelji i podučavati vještine koje omogućuju djeci da se odupru zlouporabi droga. Vođenje dobrih izbora temelji se na istraživanjima koja pokazuju da je dosljedna, pozitivna uključenost roditelja važna u

pomaganju djeci da se odupru zlouporabi opojnih droga i antisocijalnom ponašanju. Razgovori su interaktivni i pružaju roditeljima mogućnosti za vježbanje novih vještina i primanje povratnih informacija pomoću snimljenih razgovora kako bi pokazali roditeljske vještine (Park, 2000.).

„*Parenting Wisely*“ je internetski program kojim se roditelje i njihovu djecu uči važnim vještinama za poboljšanje odnosa i smanjenje sukoba kroz podršku i kontrolu ponašanja. Program je osmišljen kako bi se poboljšala prilagodba djece na školu, a može smanjiti maloljetničku delinkvenciju i zlouporabu droga. Osim toga, nastoji poboljšati rješavanje problema, komunikaciju roditelja i škole, te pohađanje i ocjene djece u školi uz razvoj discipline. Osim što je program on-line, zanimljiv je i zbog činjenica što je „dizajniran“ za obitelji slabijeg ekonomskog statusa koje su u riziku, sa djecom s problemima u ponašanju, te se sastoji od samo par „seansi“ u trajanju 2-3 sata, a daje statistički značajne pozitivne rezultate u razvoju ponašanja djece kao i unapređenju razvoja roditeljskih vještina (Stalker i sur., 2018.).

„*Multidimensional Family Therapy*“ je sveobuhvatan i fleksibilan obiteljski program koji se bavi zlouporabom opojnih droga i drugim problematičnim ponašanjima adolescenata. Intervencija je usmjerena na faktore rizika za koje je istraživanje dokazalo da dovode do zlouporabe opojnih droga i njihovih trajnih poteškoća kao što su problemi u ponašanju. Također pomaže pojedincima i obiteljima da razviju zaštitne faktore i procese za koje je empirijski dokazano da neutraliziraju zlouporabu opojnih sredstava i probleme u ponašanju. Intervencije su usmjerene na rješenja i nastoje dobiti neposredne i praktične ishode u najvažnijim individualnim domenama svakodnevnog života adolescenata; kući i školi. Razna istraživanja navedene obiteljske terapije pokazala su sposobnost značajnog smanjenja zlouporabe opojnih droga i problema u ponašanju te poboljšanja funkcioniranja u školi, u mnogim različitim populacijama mladih (van der Pol i sur., 2017.).

Inače, svi navedeni programi u ovom poglavlju su preporučeni za upotrebu od strane Ureda za droge i kriminal (eng. UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime), agencije Ujedinjenih naroda osnovane 1997. godine sa ciljem pružanja pomoći UN-u u što boljoj koordinaciji sveobuhvatnih mjera usmjerenih na suzbijanje međusobno povezanih područja ilegalne trgovine i zlouporabe droga, prevenciju kriminaliteta i kazneno pravo, međunarodni terorizam i korupciju.

1.7. Istraživanja povezanosti roditeljstva i delikvencije te odgojnih ustanova u Hrvatskoj

Klarin i Đerđa (2014.) su istraživanjem pokušali odgovoriti na pitanje o ulozi roditeljskog ponašanja u objašnjenju problema u ponašanju kod adolescenata. U istraživanju su sudjelovali učenici u dobi 13-14 godina. Rezultati istraživanja upućuju na zaključak o važnosti roditeljskog ponašanja za razumijevanje problema u ponašanju kod mladih. Zabilježene su spolne razlike u internaliziranim problemima u smjeru veće učestalosti kod djevojčica. Od dimenzija roditeljskog ponašanja istaknula se psihološka kontrola koja dolazi od oba roditelja. Nekoliko godina kasnije, Klarin i sur. (2018.) su proveli istraživanje sa ciljem utvrđivanja uloga sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške u problemima u ponašanju djece i mladih. U tu svrhu provedeno je istraživanje na 208 učenika 4-tih i 8-ih razreda iz sedam osnovnih škola na području Zadarske županije. Ispitujući razlike s obzirom na dob, rezultati su pokazali da su starija djeca/mladi manje zadovoljni svojom obitelji i da su među njima češći eksternalizirani problemi u ponašanju što je vjerojatno povezano sa specifičnostima razvojnog razdoblja i s otporom djece te dobi u odnosu na zahtjeve koji dolaze od roditelja.

Još jedno istraživanje u kojem su sudjelovali učenici, ovoga puta prvih razreda srednjih škola, objavljeno je 2019. godine. Iako su Rajhvajn Bulat i suradnice (2019.) htjele istražiti zastupljenost eksternaliziranih problema mladih te provjeriti doprinos u njihovu ponašanju raznih osobnih i okolinskih faktora, i rezultati su pokazali kako su nepoželjna normativna ponašanja učestalija od vršnjačkoga nasilja i prekršajnih i lakših delinkventnih djela, pri čemu je najučestalija konzumacija alkohola, u objašnjavanju eksternaliziranih problema srednjoškolaca najveću ulogu imale su ekstraverzija i ugodnost kao varijable koje se odnose na ličnost adolescenta, dok su se od okolinskih varijabli najznačajnijima pokazale varijable roditeljskoga nadzora i otuđenosti od majke.

Nedostaju nam podaci iz Hrvatske koji bi ukazivali na količinu ili prediktore roditeljskog stresa u obiteljima s djecom s problemima u ponašanju, no nailazimo na istraživanja stresa roditelja koji imaju djecu s drugim razvojnim teškoćama. Tako je Martinac Dorčić (2008.) utvrdila kako se majke i očevi djece s cerebralnom paralizom ne razlikuju u ukupnom intenzitetu roditeljskog stresa, ali se razlikuju u pojedinim izvorima stresa. Pritom

majke doživljavaju veći stres uslijed opterećenosti zahtjevima roditeljske uloge, dok očevi veće razine stresa doživljavaju uslijed opterećenja drugim životnim ulogama. Milić Babić (2012.) ukazuje na podatak iz vlastitog istraživanja prema kojem snažniji roditeljski stres doživljavaju roditelji djece s teškoćama u razvoju koji su manje zadovoljni brakom, te koji doživljavaju svoje zdravlje i financijsku situaciju lošijom. Naravno, ovi podaci ne mogu se potpuno preslikati na doživljaj stresa roditelja djeteta s problemima u ponašanju, te su stoga istraživanja provedena u suradnji s ovim roditeljima nužna kako bismo dobili točniju sliku prediktora roditeljskog stresa u tim obiteljima.

Unatoč brojnim istraživanjima koja su provedena s ciljem ispitivanja uloge različitih faktora, osobito onih obiteljskih, u nastajanju problema u ponašanju kod djece i mladih, čini nam se važnim istražiti ovaj fenomen iz šire perspektive. Uključivanjem varijabli koje se odnose na prilike stanovanja te zajedničko provođenje vremena tokom vikenda i praznika pruža širu sliku relevantnu za razumijevanje, a time i za prevenciju problema u ponašanju kao i uspješan posttretmanski život.

Usko povezano uz problematiku ovog rada, unazad par godina, napisan je rad o odgojnim ustanovama i obiteljima. Riječ je o diplomskom radu pod nazivom „*Stručni rad s obiteljima djece i mladih koji su smješteni u odgojnim domovima u Hrvatskoj*“ (2017.), a autor je David Mudri, tada student Studijskog centra socijalnog rada, Pravnog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu.

U istraživanju za svrhe diplomskog rada, su sudjelovala 34 stručnjaka koji su ispunili informacije za 91 korisnika u tretmanu. Riječ je bilo o tri odgojna doma u Hrvatskoj (Ivanec, Mali Lošinj i Bedekovčina), te su stručni radnici, kao i korisnici, bili muškog i ženskog spola. Otprilike podjednaki broj štićenika/ca smještenih na temelju sudske odluke, te zakona o socijalnoj skrbi/obiteljskog zakona. Zanimljivi rezultati su potvrdili činjenicu da stručno osoblje ne kontaktira prečesto roditelje, što je vrlo često, i plod nezainteresiranosti roditelja za vlastitu djecu. Još manje se roditelje poučava i savjetuje o važnim temama roditeljstva, iako je to važno s obzirom da su roditelji često nedovoljnih kapaciteta za rad s djecom, te se očekuje da prime djecu nakon izlaska iz tretmana.

Rezultati su također pokazali da ostali članovi obitelji gotovo i ne posjećuju korisnike u ustanovama (čak 73,6 % korisnika odgojnog doma nije s područja županije ili iz susjedne

županije). Kontakti stručnjaka iz odgojnih domova sa zaposlenicima Centara za socijalnu skrb su bili dovoljno česti, čak i prečesti u odnosu na kontakte sa obiteljima korisnika. Nadalje, iz anketiranja odgajatelja, jasno je vidljivo da do izražaja dolazi potreba za većim angažmanom CZSS u radu s roditeljima/skrbnikom kako bi se unaprijedila suradnja istih s djelatnicima ustanova.

Sada već davne 2012. godine, Ajduković je u radu; „*Pravo djece s problemima u ponašanju i njihovih roditelja na sudjelovanje u procesu procjene potreba i planiranja intervencija*“, naglasila ulogu roditelja u planiranju i provođenju psihosocijalnih intervencija i zakonskih mjera čiji je cilj promjena rizičnog ponašanja i ponašanja kojima djeca i mladi krše društvene i zakonske norme. Naglašavanje uloge roditelja utemeljeno je na (1) njihovoj ključnoj socijalizacijskoj ulozi u razvoju djece od rođenja do odrasle dobi, te na (2) odredbama *Konvencije o pravima djeteta*, posebice članka 3. koji se odnosi na pravo djeteta na zaštitu njegovog najboljeg interesa, kao i članka 5. koji se odnosi na pravo i dužnost roditelja da djetetu osiguraju odgovarajuće usmjeravanje i vođenje. Polazeći od postojećih teorijskih modela objašnjenja uloge roditelja u javljanju problema u ponašanju djece mlađe od 14 godina (tzv. skupina s ranim javljanjem problema) i starije od 14 godina (tzv. skupina s kasnim javljanjem problema), u tekstu se zastupa promjena paradigme rada s roditeljima djece koja očituju probleme u ponašanju i uvođenje sveobuhvatnih programa koji će paralelno osiguravati promjenu i osnaživanje obitelji/roditelja i njihove djece. Pri tome je posebna pozornost posvećena osnaživanju roditelja za preuzimanje uloge aktivnog aktera promjene ponašanja djece.

Na sličnome tragu, znatno novijega datuma (Mirosavljević i Ćosić, 2021.), provedeno je istraživanje o obiteljima u riziku, ali sa stručnjakinjama koje rade u centru za socijalnu skrb ili nevladinim organizacijama u području socijalne skrbi. Cilj rada je bio steći uvid u obilježja otpornosti obitelji u riziku čije dijete manifestira probleme u ponašanju i intervencija koje ju potiču iz perspektive stručnjaka koji svakodnevno rade s takvim obiteljima. Rezultati su pokazali da stručnjakinje prepoznaju višestruku rizičnost i složenost rada s ovim obiteljima. Otpornost obitelji vide kao relacijski konstrukt i nemaju jedinstveno stajalište kako ga konceptualizirati. Kao ključna obilježja intervencija koje potiču otpornost obitelji ističu usmjerenost na pozitivne snage te sustavni, pravovremeni, umreženi i sveobuhvatni

intervencijski pristup. Naglašavaju kako postojeći sustav ima određene ranjive točke koje rezultiraju time da je sustav ponekad obiteljima dodatni faktor rizika.

1.8. Teškoće i barijere u radu s obiteljima djece u ustanovi

Istraživanja i iskustva iz prakse ukazuju na teškoće u radu s roditeljima izdvojene djece. Zaključno na sve u radu dosad navedeno, očita je potreba za boljom suradnjom ustanova i roditelja. Riječ je o nedovoljnoj uključenosti roditelja u tretman, ali i nedostatku znanja i sposobnosti za rješavanje problema unutar obitelji.

Suradnja s roditeljima je vrlo bitna kada su u pitanju vikendi i praznici. Djeca i mladi, koji imaju obitelj u kojoj mogu provesti vrijeme kada nisu u ustanovi, a to je uglavnom vezano uz plan i program školske nastave, često idu kući vikendom i preko školskih praznika, naravno ukoliko je to unutar poštivanja sudskog rješenja mjere. U tim situacijama znaju nastati poteškoće u komunikaciji odgajatelja sa roditeljima, pogotovo kada roditelji daju iskrivljene informacije o periodu s djecom kod kuće, a taj dio tretmana je vrlo bitan za budućnost i povratak u zajednicu iz koje je korisnik došao u institucionalni tretman. Vrijeme provedeno kod kuće, često bude obilježeno skitnjama, konzumacijom sredstava ovisnosti, druženjem s „lošim“ društvom, dužim spavanjima tokom dana, itd. Ukoliko roditelji prešute odgajateljima takve činjenice, može doći do regresije djeteta u tretmanu što znatno otežava rad odgajatelja, ali i ostavlja posljedice na suživot djeteta sa roditeljima nakon prekida tretmana. Jedan od ključeva uspješne suradnje roditelja i odgajatelja je iskrena i pravovremena komunikacija.

Uz uspješno utemeljenu komunikaciju sa roditeljima, puno je lakše senzibilizirati roditelje za delikventno ponašanje djece, kao i pružiti im podršku u trenucima kada im je potrebna, kao i njihovom djetetu, jer često su roditelji ti koji su negativno etiketirani nakon što se njihovo dijete uvuče u probleme. U protivnome, roditelji se mogu „zatvoriti“ i odbijati neki od oblika komunikacije i suradnje što može samo produbljivati problematičnu situaciju u kojoj se nalaze, a naravno, to može još lošije utjecati i na dijete kome je potrebna pomoć.

Financijska situacija roditelja može biti jedan od važnijih faktora neuključivanja aktivnije u tijek tretmana djeteta. S obzirom da mnoga djeca i mladi su smješteni u ustanove

dalje od svojih domova, rijetko viđaju svoje roditelje ukoliko ih roditelji ne posjećuju zbog nedostatka novca za putne troškove. Država manjih sredstvima pomaže korisnike da mogu posjetiti svoje obitelji tokom vikenda i praznika, ali za maloljetnike u osjetljivoj dobi koji su izdvojeni iz svojih obitelji, to je često nedovoljno. Osim financija, i nedostatak vremena uvjetuje roditeljima neposjećivanje.

Uz sve navedene poteškoće u radu s obiteljima, postoje i članovi obitelji koji se nerado uključuju u tretman, a njih je onda potrebno dodatno motivirati i poticati kako bi se pospješile obiteljske veze.

Obzirom na utvrđene probleme u stručnom radu s djecom s problemima u ponašanju i njihovim roditeljima, potreba za suradnjom odgojne ustanove i roditelja na dobrobit djeteta u tretmanu je neupitna, te je važno da odgajatelji upoznaju roditeljska iskustva i potrebe.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Potreba za suradnjom odgojne ustanove i roditelja na dobrobit djeteta u tretmanu je neupitna. Iskustvo u praksi je pokazalo da roditelji vrlo rijetko (gotovo nikada) ne posjećuju djecu u ustanovi, na što je ukazalo i istraživanje Mudrog (2017.). S obzirom da djeca idu svojim kućama za vikende (bar jednom mjesečno) i praznike, odgajatelji trebaju telefonski kontaktirati roditelje kako bi dobili povratne informacije o boravku djeteta kod kuće. To je, također pokazalo iskustvo u praksi. Kada odgajatelji u tim situacijama ne bi kontaktirali roditelje, komunikacija između odgajatelja i roditelja bi bila neadekvatna.

Kako bi suradnja bila što kvalitetnija te omogućila odgovarajuću podršku roditeljima u ispunjavanju njihove uloge, važno je da tijekom djetetovog tretmana odgajatelji upoznaju roditeljska iskustva i potrebe. O tome nema dovoljno spoznaja, a one su neophodne za planiranje i pružanje odgovarajućih oblika podrške roditeljstvu. Stoga je ovo istraživanje usmjereno upravo na potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi kod roditelja djece u odgojnoj ustanovi.

Cilj ovog rada je upoznati perspektivu roditelja čija su djeca smještena u odgojnoj ustanovi i njihove potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi. Putem kvalitativnog istraživanja s ovom skupinom roditelja, odgovorit će se na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako roditelji opisuju iskustvo roditeljstva i probleme s kojima se susreću u odgoju, posebno kad su djeca kod kuće?
2. Kakva su roditeljska iskustva suradnje s odgojiteljima i stavovi prema njoj?
3. Kako roditelji vide poželjne oblike stručne podrške u roditeljstvu?

3. METODA ISTRAŽIVANJA

3.1. Pristup i postupak istraživanja

U ovom istraživanju korištena je kvalitativna metodologija s ciljem produblivanja i boljeg razumijevanja složene problematike teme. Za razliku od kvantitativnih istraživanja, koja su usmjerena na prikupljanje podataka s većim uzorcima, koriste najčešće metodu ankete i usmjerena su na bročane podatke, kvalitativna istraživanja daju nalaze do kojih se dolazi bez korištenja postupaka kvantificiranja ispitanih pojava, koriste se nematematičkim analitičkim postupcima koji vode do nalaza izvedenih iz podataka dobivenih na različite načine – opažanjem, intervjuiranjem, analizom dokumentacije, a naglasak je na cjelovitom i detaljnom opisu određene situacije (prema Ajduković, 2016.).

Polustrukturirani intervju je metoda istraživanja koja se često koristi u društvenim znanostima jer je, za razliku od strukturiranog intervjua, otvoren, omogućuje stvaranje novih ideja i pitanja koja proizlaze iz odgovora ispitivačevog sugovornika (prema Stanić, 2015.).

Roditelji, za koje su odgajatelji smatrali da bi bili voljni sudjelovati u istraživanju, su bili obaviješteni o istraživanju te zamoljeni da sudjeluju u intervjuu, a sudjelovanje je bilo dobrovoljno. Niti jedan od roditelja koji je bio upitan da sudjeluje u istraživanju, nije isto niti odbio. Prije same provedbe intervjua s roditeljima, budući da se istraživanje provodilo u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb - Dugave, zatražila se dozvola Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, kao i suglasnost ravnatelja, odnosno Etičkog povjerenstva Centra.

Intervju je proveo sveučilišni specijalist, prilikom posjete roditelja ustanovi, a na kraju školske godine prilikom sastajanja stručnih timova u lipnju, 2021.g. U skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (2003.), djeci se napomenulo da je sudjelovanje roditelja u intervjuu za unapređenje suradnje roditelja i odgajatelja, a isključivo za dobrobit djece, te da u istraživanju i radu neće biti objavljivana imena roditelja niti djece. Također, roditeljima je jasno bilo dato do znanja da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno. Roditelji su intervjuirani u zasebnoj prostoriji sukladno prethodno dogovorenom terminu kako bi se osigurala njihova privatnost. Ispitanicima je zajamčena anonimnost i povjerljivost

prikupljenih podataka, a pružena im je i mogućnost odustajanja od intervjua ili neodgovaranje na neko pitanje na koje nisu spremni odgovoriti. Samo provođenje intervjua snimano je audio zapisom o čemu su sudionici bili prethodno upoznati i upitani za suglasnost za snimanje. Snimljeni audio zapis služio je isključivo za transkribiranje sadržaja u svrhu analize podataka. U analizi podataka anonimnost ispitanika je zajamčena na način da su osobni podaci šifrirani.

3.2. Sudionici

Broj roditelja/skrbnika koji se uključio u istraživanje je 15. Riječ je o roditeljima čija su djeca smještena u Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb - Dugave, na odjel smještaja i organiziranog stanovanja. Ciljana skupina su roditelji čija djeca gotovo redovito vikende i praznike provode kod kuće, te čija djeca će se vrlo vjerojatno vratiti u sredinu iz koje su došli nakon što jednog dana završi njihov tretman u odgojnoj ustanovi. Važno je napomenuti da uzorak ne sačinjavaju samo biološki roditelji, već i jedna baka i jedna pomajka, odnosno skrbnici koji planiraju zajednički s djetetom nastaviti život.

Od ukupnog broja sudionika, muškog spola ih je bilo 5, a ženskog 10. Prosječna dob osoba koji su sudjelovali u istraživanju je 46,6 godina. Najmlađi sudionik/ca ima 35 godina, dok je najstarijem 67 godina. Po pitanju obrazovnog statusa jedna sudionica istraživanja ima stupanj VSS, jedan ima stupanj VŠS dok dvanaestero sudionika ima SSS i jedna sudionica ima završenu osnovnu školu. Deset sudionika istraživanja su u stalnom radnom odnosu, troje sudionika je nezaposleno, dok je dvoje roditelja u mirovini. Što se tiče radnog staža, troje sudionika se izjasnilo da ima malo radnog staža (do tri godine), dok svi ostali sudionici istraživanja su izjavili kako imaju deset ili više godina staža. Troje sudionika uključenih u istraživanje ima po jedno dijete, petero sudionika ima dvoje djece, četvero skrbnika ima po troje djece, dvoje roditelja ima po četvero djece i jedna sudionica u istraživanju ima sedmero djece. Gotovo svi sudionici istraživanja tvrde da imaju prosječna mjesečna primanja te su relativno zadovoljni svojom ekonomskom situacijom, dok troje sudionika je svoju ekonomsku situaciju opisalo lošom ili nezadovoljavajućom. Najveći broj sudionika u istraživanju dolazi sa područja Zagrebačke županije (5), a zatim po brojnosti slijedi grad Zagreb (4), dok podjednak broj sudionika dolazi iz Međimurske i Bjelovarsko-bilogorske županije (po dva), a po jedan

sudionik je došao iz Varaždinske i Sisačko-moslavačke županije. Svim roditeljima je zajednička činjenica da je njihovom djetetu, smještaj u Centru Dugave prvi smještaj van obitelji, izuzev dvoje sudionika kojima je sin već bio smješten u ustanovi (dječjem domu). Djeca i mladići su višegodišnji štíćenici odgojne ustanove (dobi 14-18 godina), izuzev dva korisnika koji se u ustanovi nalaze tek 4 mjeseca. Većina roditelja/skrbnika se izjasnila kako puno ili dovoljno vremena provodi kod kuće (smatrajući da nisu odsutni iz obitelji), dok su četiri sudionice istraživanja se izjasnile kako premalo ili nimalo vremena provode kod kuće (zbog radnog vremena), što im „predstavlja određene probleme u komunikaciji sa djecom“.

3.3. Polustrukturirani intervju

Putem polustrukturiranih intervju s roditeljima (skrbnicima) prilikom njihove posjete ustanovi, prikupljali su se kvalitativni podaci. Ova metoda je odabrana jer može otkriti bogate opisne podatke o osobnim iskustvima sudionika.

Prvi dio intervju a odnosi se na socio-demografske podatke. Drugi dio intervju a se odnosi na aktualni doživljaj roditeljstva, a sastoji se od pitanja vezanih uz iskustva roditelja dok su im djeca kod kuće, probleme s kojima se tada susreću u odgoju, situacijama s kojima su zadovoljni. Treći dio intervju a bavi se doživljajem suradnje s odgajateljem, a u njemu roditelj izvještava o konkretnijoj suradnji roditelja i odgajatelja, te utjecajima koji je olakšavaju ili otežavaju. Četvrti dio intervju a posvećen je poželjnim oblicima podrške u roditeljskoj ulozi. Tu roditelji iznose svoje preferencije načina i oblika podrške roditeljima od strane odgajatelja i drugih stručnjaka (edukacija, savjetovanje licem u lice ili putem telefona, smjernice, mobilni tim, pratnja djece na vikend,...). Kako bi se olakšalo vođenje intervju a korišten je protokol za polustrukturirani intervju (Prilog 1.).

3.4. Metoda obrade podataka

Za obradu podataka korištena je kvalitativna analiza koja je sadržavala više koraka kao što su koristile Sladović Franz i suradnice (2007.). Prvo su transkribirani zapisi svih odgovora ispitanika (korak 1.), a zatim su podcrtavani odgovori (korak 2.) kako bi se lakše

ispisale (korak 3.) i kodirale (korak 4.) izjave s obzirom na ključna pitanja istraživanja podijeljena u četiri cjeline:

- a) doživljaj sina,
- b) doživljaj roditeljstva (dok je dijete kod kuće),
- c) doživljaj tretmana, ustanove i odgojitelja,
- d) doživljaj poželjne stručne podrške roditelju djeteta u ustanovi.

Nakon definiranja izdvojenih izjava s obzirom na pripadnost određenim aspektima doživljaja, slijedilo je uređivanje izjava (korak 5.).

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati su prikazani u četiri cjeline, u skladu s istraživačkim pitanjima.

4.1. Doživljaji sina

Prva grupa pitanja odnosila se na subjektivan dojam roditelja o njihovom djetetu, te kakvim ga oni doživljavaju. Odgovori roditelja na prvo pitanje (**„Koje specifičnosti u odnosu na drugu djecu njegove dobi primjećujete kod svojeg djeteta?“**) su raznoliki, odnosno manji dio roditelja ne ističe svoje dijete da se po nečemu razlikuje od ostalih vršnjaka za razliku od roditelja koji misle drugačije (*...druželjubiv je, ali i povodljiv...(1), ...introvertiran je, i zanima se za oružja...(2), ...ozbiljniji od ostalih...(3), ...vrlo pametno i nadareno dijete...(4), ...zreliji...(5), ...iskazuje interese za slikanje i kuhanje...(6), ...bezobrazan...(8), ...vrijedan i puno radi...(13)*). S obzirom da je riječ o djeci s problemima u ponašanju, roditelji ističu pomalo zanimljive interese mladih za provođenje slobodnog vremena, ali većinom su pozitivnog karaktera.

Značajnije slaganje roditelja je u tvrdnji da primjećuju **promjene u ponašanju svoga djeteta** u odnosu na vrijeme prije smještaja u ustanovu (*...puno se poboljšao, poslušniji je, poštuje dogovore, smirenija je situacija kod kuće...(1), ...manje agresivan, pristojniji, komunikativniji...(2), ...ozbiljniji, pametniji pogledi na život...(3), ...prije se drogirao, bio u bjegovima, razbijao po kući, sada se primirio, ide u školu...(4), ...poboljšanje, veliki napredak, smireniji, više sluša, pomaže...(5), ...primirio se, ne proturječi...(6), ...sada je puno bolje, poštuje dogovore...(7), ...veliko poboljšanje...(8), ...ozbiljniji je, ispunjava obaveze, komunikativniji...(11), ...napredak u školi...(12), ...puno bolji je...(13)*). Svega nekoliko preostalih roditelja ne smatra da se njihov sin promijenio, odnosno ne vide pozitivne promjene. Negativne promjene u ponašanju svoga djeteta nije primjetio ili spomenuo niti jedan roditelj.

Roditelji kroz razgovor znaju prepoznati i mane, ali i vrline svoga djeteta. Na upit; **„koje bi izdvojili jake strane svoga sina?“**, odgovori su bili uglavnom kratki, ali uz potrebno vrijeme za razmisliti (*...hrabar...(1), ...izdržljiv i uporan...(2), ...zna biti primjer drugoj djeci...(3)*,

...voli glazbu, pisanje eseja, širokih je interesa, čega god da se primi, biti će izvrstan...(4), ...srčanost, suosjećanje, voli pomagati...(5), ...voli izrađivati, izmišljati izume...(6), ...baš i nema vrлина...(8), ...strpljenje...(9), ...pamćenje, dobar u školi...(10), ...ništa posebno...(11), ...suosjećajan, voli pomagati...(12), ...dobar, vrijedan...(13)). Sveukupno 3 roditelja nisu mogla istaknuti nijednu vrlinu svoga djeteta, iako su imali dovoljno vremena za razmisliti.

4.2. Doživljaji roditeljstva

Skup pitanja koji je slijedio odnosio se na doživljaj roditeljstva od strane skrbnika ili roditelja, dok je dijete kod kuće. Navedena pitanja podrazumijevaju situacije kada su djeca preko praznika i vikenda u svojim domovima u krugu svojih obitelji. S obzirom da je riječ o djeci i mladima s problemima u ponašanju, a koja bi se jednog dana trebala trajno vratiti u okolinu iz koje su došle u ustanovu, vrlo je bitno znati **kako je ispitanicima u ulozi roditelja** njihovog sina. Odgovori sudionika u istraživanju su prvenstveno pozitivni, uz rijetka negativna iskustva. To je vidljivo iz sljedećih citata koji govore o pozitivnim ili uglavnom pozitivnim iskustvima: *...odlično...(1), ...predivno...(3), ...dobro, uz povremene poteškoće...(5), ...dobro...(6), ...kad je kod kuće, meni je sve super...(7), ...dobro, da je doma stalno bilo bi još bolje...(8), ...nije teško...(9), ...sada u redu, s obzirom kako je bilo...(11), ...dobro, nije teško, sretna sam, to mi je bogatstvo...(12), ...lijepo, super...(13)*. Tri roditelja izrazila su doživljaj nelagode u roditeljskoj ulozi: *...čudno, s obzirom da su mi druga djeca značajno starija...(2), ...teško, tražila sam pomoć na više strana jer nisam uspjela...(4), ...iscrpljeno, uzima puno energije, zahtjeva puno pažnje...(10)*.

Sva naredna pitanja usko su vezana uz prvo, ali traže dodatna pojašnjenja odgovora i konkretne primjere, pozitivnih i onih težih („negativnih“) strana roditeljstva. Pozitivni odgovori na pitanje: **„Kakva su Vaša iskustva s odgojem dok je dijete kod kuće?“**, bi bili: *...nema nikakvih problema već duže vrijeme...(1), ...sada je bolje, više komuniciramo, ali nema interesa za rad po kući i vrtu...(2), ...dobra...(3), ...poslušan je...(5), ...dobra, nema problema...(6), ...sada je puno bolje...(7), , ...dobra...(9), , ...sada je puno lakše, bolje...(11), ...dobra, ne mogu se požaliti...(12), ...nema problema...(13)*. Negativni odgovori na isto pitanje su usko vezani uz razloge izdvajanja djeteta iz obitelji; *...izgubila sam notu autoriteta kako je odrastao...(4), ...kada nije dobar, bude u kazni...(8) ...neposlušan je, voli raditi po svom...(10)*.

Najčešći problem s kojim se roditelju susreću u odgoju je *...neposlušnost...(2,4,9)*. Uz neposlušnost, roditelji su istaknuli i *...nepoštivanje dogovora, nedovoljno uzajamnog povjerenja, laganje...(2), ...nedostatak želje za pospremanjem...(3), ...preveliki apetit, nerealne materijalne želje...(5), , ...lijenost, odgađanje obveza...(11), ...konzumiranje alkohola...(12)*.

Naknadno, po **pitanju skitnji, konzumacije sredstava ovisnosti i dugog spavanja**, roditelji su uglavnom zadovoljni svojom djecom, te nisu posebno isticali navedene probleme. Dva roditelja su spomenula da im djeca povremeno odlaze u skitnju, samo dvoje roditelja je reklo da dijete konzumira cigarete (iako iskustvo u praksi ukazuje na puno veći broj djece koja konzumira cigarete), te je četvero roditelja izrazilo brigu kako dijete povremeno duže spava vikendom.

No, postoje **situacije i kada su roditelji zadovoljni sobom i djetetom**, kao npr.: *...kada puno vremena provodimo zajedno i kada je sve po dogovoru...(1), ...kad pokazuje kvalitete koje ima i kada je otvoreniji pa više pričamo...(2), ...sretan sam kad je i on sretan, i obrnuto...(3), ...zadovoljna sam kad bez brige mogu raditi znajući da je dijete dobro...(4), ...za vrijeme zajedničkih izleta...(5), ...dok ga gledam kako nešto izrađuje...(6), ...za vrijeme zajedničkog druženja...(7), ...kad smo oboje dobrog raspoloženja...(8), ...kada poslušna i ispoštuje dogovore...(9), ...zajedničko druženje, vožnja biciklima, igranje društvenih igara...(10), ...vrijeme zajedničkog druženja, komunikacije...(11), ...uvijek sam zadovoljna, velika je „maza“...(12), ...puno se družimo, pa smo većinom svi zadovoljni...(13)*. Iz spomenutih odgovora, vidljivo je kako roditeljima je najbitnije provođenje kvalitetnog vremena s djecom.

Odnos lokalne zajednice prema roditeljima i njihovim obiteljima sami ispitanici ocjenjuju pozitivnim, te rijetko nailaze na probleme, a i ako imaju poteškoća osjećaju podršku susjeda, škole, centara za socijalnu skrb i drugih. To je vidljivo iz sljedećih odgovora: *...osjećam se ugodno, poštuju me...(1), ...odnos je u redu...(2,3,6,7,8,9,11,12,13), ...suosjećaju sa nama i pomažu, imaju razumijevanja...(4), ...odnos je savršen, svi su susretljivi...(10)*. Samo jedan roditelj je spomenuo poteškoće u odnosu zajednice prema njima (*...bilo je poteškoća, ali sada je u redu...(5)*).

4.3. Doživljaji tretmana, ustanove i odgojitelja

Za razvoj suradnje odgojitelja i roditelja, te za svrsishodniji tretman koji pruža ustanova, bitno je imati informacije i mišljenja roditelja o tretmanu, ustanovi i odgojiteljima. Prvo, od mnogih pitanja, koje se nameće u tom smislu je: „**kakvi su bili prvi dojmovi roditelja o ustanovi?**“. Odgovori roditelja na ovo pitanje su bili raznoliki, od onih koji su pozitivni (...dojam je bio u redu, sve je organizirano, sve je izgledalo OK...(2,7), ...prvi dojam je bio odličan, tražila sam pomoć za sina...(4)), preko onih koji su neutralni (...neutralan, nije mi bilo drago zbog sina...(1), ...osjećao sam strah, ali i nadu...(3), ...sve je bilo čudno, ali svidjelo nam se što ustanova nije zatvorenog tipa...(6), ...mislila sam da će biti suradnja bez centra za socijalnu skrb...(8), ...već sam imala djece u ustanovi...(11)), do odgovora koji su negativnog karaktera (...sve mi je izgledalo nekako strogo i tužno...(5), ...nisam imala dobar dojam, prostor je hladan i izaziva u meni odbojnost...(9), ...bila sam skeptična, slušala sam sa strane kako sam pogriješila jer se u domu može pokvariti...(10), ...nije mi bilo ugodno, bilo je puno nepoznanica, osjećala sam strah, čula sam razne priče, centar za socijalnu skrb mi nije davao nikakve informacije, sve se odvijalo na brzinu, a i samo odvajanje u ustanovi je bilo hladno i teško...(12), ...šok, sve je izgledalo zaostalo, mislila sam da će biti ljepše za djecu, sa više boja, mislili smo da Ministarstvo puno više radi da bi djeci bilo ljepše...(13)).

Mnogo su ujednačeniji bili odgovori roditelja na pitanje o tome što su očekivali od tretmana. Tako se pokazalo da se **očekivanja od tretmana** prvenstveno odnose na završetak školovanja (...očekujem završetak školovanja, da ostane sve pozitivno, ja zadovoljan...(1), ...završetak školovanja i stjecanje kontrole i autoriteta...(2), ...poboljšanje u školi, te razvijanje karaktera i pozitivnog razmišljanja kod sina...(3), ...završetak školovanja i da se ne vrati na staro...(6), ...želim da završi školu i da izraste u čovjeka kako treba...(7), ...da nema problema sa školom...(12), ...želim ono što se i događa, popravci u školi, pomoć pri obrazovanju...(13)), a zatim i na izgradnju pozitivne ličnosti kod djeteta (...očekujem pomoć, da ga se vrati na pravi put...(4), ...želim da postane svoj čovjek, da se izgradi kao osoba...(5), ...očekujem sve pozitivno...(8), ...poboljšanje kod sina što se tiče ponašanja...(9), ...napredak djeteta, kad izađe van iz ustanove, da se više druži, bude smireniji i da se manje svađa...(10), ...želim da nastavi ovako, kako je i do sada napredovao...(11)).

Vrlo bitno pitanje koje se odnosilo na **iskustvo suradnje s odgajateljima** je, zapravo, dalo vrlo jednostavne odgovore. Ispitanici su uglavnom jednom riječi odgovarali na pitanje „**Kakvo Vam je iskustvo suradnje s odgajateljima**“? Najčešći odgovor je bio *...odlično...(1,2,5,7,10,11,12,13)*, *...sve naj, smatram ih drugim roditeljima...(3)*, *...stvarno se trude, kao da su mu roditelji...(4)*, *...super, nemamo riječi...(6)*, *...relativno dobra...(8)*, *...sve OK...(9)*.

Ispitanici **komunikaciju sa odgajateljima** opisuju odgovarajući na pitanja „da li dovoljno komuniciraju i da li su zadovoljni komunikacijom?“, te su njihova mišljenja i iskustva uglavnom pozitivna (*...komuniciramo odlično, svakodnevno, kad god...(1)*, *...dovoljno komuniciramo i zadovoljni smo komunikacijom...(2,5,6,7,8,9,11,12)*, *...moglo bi se uvijek više komunicirati, ali zadovoljan sam...(3)*, *...odgajatelji su stalno dostupni, nemam prigovora...(4)*, *...komuniciramo čak i previše...(10,13)*).

Što se tiče potreba roditelja, odnosno „**što roditelji trebaju od odgajatelja**?“, ističe se informiranost o vlastitom djetetu kao najčešći odgovor (*...sigurno trebam informacije o svom djetetu, da sam upućen/a...(1,2,4,5,6,11,12,13)*). Uz informiranost pojavljuju se i potrebe poput suradnje, razumijevanja i želje za uspjehom (*...želim da odgajatelji pokušaju uspjeti napraviti ono što ja nisam...(3)*, *...trebam suradnju i potrebnu pomoć...(7)*, *...tražim razumijevanje...(8)*, *...odgoj djeteta, ako ja nisam uspjela, da ga se preusmjeri na bolji put...(10)*). Samo jedan roditelj nije istaknuo određenu vrstu potrebe (*...ništa posebno...(9)*).

Slična razmišljanja su se primijetila i kada su roditelji govorili o **potrebama njihovog sina u ustanovi**. Potrebe djece, prema mišljenju roditelja, se odnose ponajprije na osoban odnos odgajatelja prema djetetu uz određenu dozu autoriteta (*...skrb, prijateljstvo i korektnost...(1)*, *...nadzor i autoritet...(2)*, *...toplinu i znanje o životu...(3)*, *...ljudskost i razumijevanje, ali i strukturu...(4)*, *...pažnju i posvećenost...(5)*, *...poštivanje autoriteta...(6)*, *...da dobije sve što je potrebno...(9)*, *...da ga pripreme za život...(10)*, *...dijete treba podršku i sigurnost...(11)*, *...treba podršku...(13)*), kao i na potrebnu pomoć pri školskom obrazovanju (*...pomoć oko učenja i odgoja...(7)*, *...podršku pri učenju...(8)*, *...moj sin treba pažnju, razumijevanje i pomoć oko škole...(12)*).

4.4. Doživljaji poželjne stručne podrške roditelju djeteta u ustanovi

Posljednje istraživačko pitanje zahvaćala su pitanja na kraju intervjua koja se odnose na mogući razvoj podrške roditeljima, zainteresiranost sudionika istraživanja za istom, te o eventualnim prijedlozima podrške. Postavljanjem ovih pitanja su se očekivali bitni odgovori, te je prilikom njihovog postavljanja bilo i vrlo važno pratiti verbalnu reakciju roditelja, odnosno čuti njihova razmišljanja i prijedloge.

Svakako, vrlo je bitno znati **da li bi ispitanici uopće bili zainteresirani za dodatnu podršku roditeljstvu od strane odgajatelja i ustanove?** Naime, riječ je o bilo čemu više od već postojeće međusobne komunikacije i savjetovanja. Neki roditelji osjećaju potrebu za dodatnom podrškom (...*da, uvijek...*(3,8,10,12,13), ...*da, smatram da sam se pogubila, preda mnom je sada dijete koje ne poznajem...*(4), ...*možda!?*...(6), ...*da, ako bi zatrebalo...*(7)), dok neki smatraju da je dosadašnji tijek tretmana sasvim zadovoljavajući (...*nisam posebno zainteresiran/a, nema potrebe...*(1,2,5,9,11)).

Po pitanju **postojeće suradnje i da li bi mogla biti drukčija**, uglavnom su ispitanici zadovoljni sa već postojećim oblikom kakav je (...*nema potrebe nešto mijenjati/nemamo ideja...*(1,2,4,5,6,7,8,9,11)). Ipak, dio roditelja je iznio par prijedloga i pozitivnih razmišljanja o suradnji (...*voljeli bi više vremena provoditi sa odgajateljima i učiti od njih, nešto kao zajednički rad...*(3), ...*imam potpuno povjerenje u odgajatelje...*(4), ...*prihvatili bi bilo kakav oblik dodatne podrške...*(10), ...*voljeli bi imati edukacije o roditeljstvu...*(13)). Jedna majka je spomenula kako je ...*zadovoljna sa suradnjom, samo bi voljela da odgajatelji ne provociraju dijete!?*...(12), pri čemu nije dodatno objašnjavala o kakvim oblicima provociranja misli.

Što se tiče **postojećih usluga i resursa koje/i su im omogućeni u lokalnoj zajednici**, roditelji su gotovo jednoglasno negirali da već primaju ili koriste ikakvu pomoć vezanu za roditeljstvo i odgoj djece, izuzev jedne majke (4) koja ...*ide privatno na psihoterapiju...*

Nastavno na prethodna pitanja vezana za dodatnu pomoć roditeljima/skrbnicima pri odgoju, ispitanicima su dati **prijedlozi i ideje o mogućem obliku podrške i pomoći roditeljima; mobilni tim koji bi pratio djecu na vikend te u mjestu stanovanja razgovarao sa roditeljima o tekućim problemima; edukacija za roditelje u organizaciji ustanove;**

smjernice/pripreme za vikend/praznike; brošure... koji/e su dodatno objašnjeni od strane voditelja intervjua.

S obzirom na odgovore i razmišljanja roditelja, ima mjesta za napredak u suradnji, ali misli i ideje su prihvaćene vrlo individualno te spremnost roditelja na takvo nešto se razlikuje od osobe do osobe. Neki ispitanici su općenito ili prihvaćali ideje ili odbijali, dok su nekima samo određeni prijedlozi bili zanimljivi i prihvatljivi... Češći odgovori su bili afirmativnog tipa i uključivali su izjave kao npr. *...svaka pomoć je dobrodošla...*, ali je bilo i odbijajućih odgovora (*...ne treba nikakva dodatna pomoć, ovako sve dobro funkcionira...*), kao i „neutralnih“ mišljenja (*...meni ne treba, ali drugima je svaka pomoć dobro došla...(2)*).

Ideja mobilnog tima je pozitivno djelovala na većinu ispitanika; *...da, dobra ideja, to je potrebno...(1,3,5,8,10,11,12,13)*, *...dobra ideja, ali nama nije potrebno jer ga mi uvijek vozimo...(6)*, kao i prijedlog edukacija; *...to bi trebalo apsolutno, svaki par nakon vjenčanja bi zakonski trebao proći edukaciju o roditeljstvu...(3)*, *...ne bi bilo loše, uvijek je koristan dobar savjet, zašto ne, i mi trebamo pomoć...(5,6,10,11,12,13)*, *...ovisi o samoj edukaciji...(8)*, dok nekima ideja edukacija nije bila privlačna; *...nema potrebe, imam četvero djece...(1)*, *...već sam prestara za to...(7)*.

Najmanje odobravanja su izazvale eventualne pripreme za vikend i praznike, te brošure, jer većina ispitanika smatra da im nije potrebna pomoć u tom smislu. Ipak, manji broj ispitanika je izrazio interes za ovakvim oblikom podrške: *...potrebna je brošura roditeljima o ustanovi i tretmanu na početku, te bi dobro došle smjernice za praznike i vrijeme kod kuće...(5)*, *...upute za vikend su potrebne zbog školskih obveza, a u brošurama uvijek zna biti korisnih informacija...(8)*.

Spremnost ispitanika na sudjelovanje u dodatnim oblicima podrške i pomoći izražena je odgovorom na pitanje **„koliko bi vremena mogli izdvojiti za dodatnu suradnju?“**. Veći dio roditelja je znao, bez dužeg razmišljanja, dati konkretan odgovor (*...koliko god stignem i koliko god je potrebno...(1,4,13)*, *...sigurno jednom tjedno...(3,6,10)*, *...jednom mjesečno...(5,11)*, *...ovisi o obliku podrške, ali imala bi vremena...(8)*). Izuzevši manji dio roditelja koji nije znao dati odgovor ili *...nema vremena zbog posla...(12)*, svaki roditelj je spreman bar jednom mjesečno dodatno surađivati sa odgajateljima ili ustanovom u jednom od oblika podrške roditeljima.

U završnim pitanjima od sudionika intervjua se tražilo da iznesu svoje **prijedloge o mogućnostima unaprjeđenja podrške roditeljstvu**, izraze svoje stavove o izgledu suradnje odgajatelja i roditelja, te slobodno kažu što misle o navedenoj temi a da u dotadašnjem dijelu intervjua nije bilo spomenuto. Iako su ispitanici uglavnom zadovoljni kako suradnja se već odvija, i samim time nisu imali previše novih ideja, određeni dio razmišljanja roditelja se odnosi na centre za socijalnu skrb (*...što se tiče ustanove ne, ali treba mi pomoć od strane CZSS...(1), ...potrebne su informacije i savjeti u početku tretmana i od ustanove i od CZSS jer nemam takvih iskustava...(4)*), ali i negativna iskustva vezana uz ustanovu (*...muče me krađe u ustanovi...(5), ...ne slažem se jednako dobro sa svim odgajateljima...(8)*). Uz navedeno, ponavljala su se i neka već spomenuta razmišljanja o odnosu odgajatelja prema djetetu i potrebi podrške roditeljima (*...osjeća se toplina pristupa svih prema djetetu...(9), ...mislim da je najpotrebnija edukacija/savjetovanje roditelja...(13)*).

5. RASPRAVA

U završnom dijelu rada, raspravlja se o dobivenim rezultatima. Naglasak je na mogućim oblicima podrške roditeljima identificiranim nakon obrade intervjua i donesenih pojedinih zaključaka.

Vrlo bitno za naglasiti, u početku same rasprave i iznošenja razmišljanja na temelju dobivenih rezultata istraživanja, je činjenica da su ispitanici dobrovoljno sudjelovali u intervjuiima, te je **riječ o roditeljima/skrbnicima koji inače vole više surađivati** i komunicirati sa odgajateljima i ustanovom nego roditelji koji nisu sudjelovali u istraživanju. Naravno, više je razloga zašto određeni broj roditelja ne sudjeluje u istraživanju, niti se od njih tražilo da navedu razloge zašto ne bi sudjelovali, ali razmišljanja odgajatelja i provoditelja intervjua su razna. U prvom planu, roditelji bi samo došli na stručni tim te ne bi imali vremena za intervju, dok postoje i roditelji koji općenito imaju negativan stav prema ustanovi pa surađuju sa ustanovom onoliko koliko je potrebno i nisu spremni na oblik suradnje koji bi izlazio iz već postojećih okvira. Nažalost, veliki broj djece i nema roditelje ili skrbnike koji su u redovitom kontaktu sa odgajateljima, ili čak niti nemaju mogućnosti za povratak u sredinu iz koje potiču te će duži period svog mladog života provesti u ustanovi te se pripremati za samostalan život uz pomoć odgajatelja.

Navedeno, je sigurno jedan od razloga zašto su ispitanici u intervjuiima **općenito zadovoljni ustanovom, postojećim tretmanom, odgajateljima i suradnjom**, te zašto su afirmativnog stava po pitanju novih prijedloga. Nisu izlazili van okvira postavljenih pitanja te su rijetko davali svoje ideje ili odgovarali više nego što je bilo potrebno, ali su htjeli razgovarati o podršci roditeljstvu s obzirom da rijetko kada imaju priliku raspravljati o tome te imaju potrebu da se i njih čuje. Roditelji, kada dijete iz obitelji odlazi u ustanovu na određeni period svoga života, imaju određene strahove i puno nepoznanica, osobito ukoliko se sa institucijama tog tipa još nisu susretali (kao što je već bilo spomenuto u podpoglavlju 2.3., samo dvoje roditelja je već imalo djecu smješteno u ustanovi ovoga tipa). S obzirom da je riječ o djeci i mladima koji vikende i praznike često provode kod kuće, bitna je povratna informacija roditelja o tome kako su proveli zajedničko vrijeme, te da li su vidljivi znakovi promjena u ponašanju kod djeteta i funkcioniranju unutar obitelji.

Iako je riječ o djeci s problemima u ponašanju, kao i o roditeljima koji se osobno često požale na svoje dijete, ili su i sami od centra za socijalnu skrb zatražili pomoć (čak i u obliku izdvajanja djeteta iz obitelji), istraživanje je pokazalo da roditelji zapravo više ističu pozitivne specifičnosti svoga djeteta, dok će rijetko spomenuti mane kao nešto po čemu se sin razlikuje od druge djece svoje dobi, što je nekako i razumljivo. Ono što je vrlo bitno u **doživljaju sina** od strane roditelja, i što bi kvantitativno bilo možda teško za mjeriti, je činjenica da su gotovo svi roditelji uočili značajne promjene kod svog djeteta otkad je u tretmanu u ustanovi. Roditelji najviše ističu kako se dijete primirilo, ocjene u školi su se popravile, naravno i redovitost pohađanja nastave se poboljšala, ali i što je vrlo bitno za vrijeme provedeno kod kuće i život nakon završetka obveznog obrazovanja, djeca poštuju dogovore sa roditeljima, ne događaju se skitnje i stihijsko provođenje vremena. Zanimljivo, prema saznanjima dobivenim kroz intervju, roditelji i skrbnici su općenito zadovoljni svojom ekonomskom situacijom (neki su nezaposleni, neki u mirovini), te ne smatraju u značajnijoj mjeri da problemi u odgoju djeteta proizlaze zbog nedovoljnih materijalnih kapaciteta ili možda zbog određenih želja djeteta (samo je jedna majka spomenula da sin ima „*preveliki apetit, nerealne materijalne želje*“), i ne spominju probleme u lokalnoj zajednici, odnosno u svom okruženju. Najveće zadovoljstvo im predstavlja kvalitetno vrijeme provedeno sa svojom djecom. Vrlo im je bitno druženje, pozitivna komunikacija, trenuci kada mogu uočiti pozitivne karakteristike svoga sina, kada djetetov talent dolazi do izražaja, sve ono što svakog roditelja čini sretnim i ponosnim.

Kao najveći problem sa kojim se roditelji susreću prilikom odgoja, a koji su iskazali prilikom opisivanja **doživljaja roditeljstva**, je neposlušnost sina i nepoštivanje dogovora. Poštivanje dogovora od strane djeteta je nešto što je vrlo bitno u samome tretmanu u ustanovi i nešto na čemu odgajatelji sami vrlo često inzistiraju. Naime, u slučaju nepoštivanja dogovora javlja se čitavi niz drugih problema sa kojima se roditelji doma susreću u roditeljstvu, a to su (kao što i sami roditelji spominju): laganje, manipulacije, nedostatak povjerenja, lijenost,... Činjenica da roditelji izjavljuju kako su vidljivi pomaci od početka tretmana u smislu poštivanja dogovora, može djelovati samo motivirajuće na odgajatelje za dodatni rad sa djetetom, te pokazuje kako je kvalitetnija suradnja roditelja i odgajatelja vrlo bitna i za ustanovu koja dobiva pozitivan „feedback“ i svojevrsnu „nagradu“ za uloženi rad i zalaganje. Također, roditelji su u nekoliko navrata istaknuli kako im smeta što „*sin kada dođe*

na vikend voli malo duže odspavati“, ali je to zapravo razumljivo s obzirom da djeca, koja su u redovnom školskom procesu i unutar ustanove, se svakodnevno rano ustaju te imaju ispunjen dan raznim obvezama i aktivnostima kroz čitavi radni dio tjedna. U takvim situacijama zadaća odgajatelja je objasniti to roditeljima kako ne bi dolazilo do novih problema i sukoba kod kuće, kao i činjenicu da i u samoj ustanovi kućni red vikendom je značajnije fleksibilniji i ležerniji nego radnim danom (o sličnim problemima su govorili i Klarin i Đerđa, 2014.).

Za razvoj suradnje odgojitelja i roditelja, te za svrsishodniji tretman koji pruža ustanova, bitno je imati informacije i **mišljenja roditelja o tretmanu, ustanovi i odgojiteljima**. Primitkom djeteta u tretman, pojavljuju se i prvi dojmovi roditelja o ustanovi (ukoliko se po prvi put susreću sa istom) koji su bitni kako bi roditelji stekli potrebno pouzdanje i povjerenje u ustanovu, i naravno, kako bi se dijete osjećalo ugodno i sigurno. Rezultati istraživanja pokazuju da roditelji imaju svakolika prva iskustva i dojmove o prijemu. Svim roditeljima je zajednički „*strah*“, što je razumljivo jer ne znaju kako će dijete prihvatiti tretman i kako će se to odraziti na njihove živote. I istraživanje (Pećnik i Tokić, 2011.) na općoj populaciji roditelja učenika 7. razreda (trinaestogodišnjaka) utvrdilo je postojanje zabrinutosti vezane uz djetetov razvoj i strah da bi se djetetu moglo dogoditi nešto loše. Centri za pružanje usluga za djecu i mlade diljem Hrvatske zahtijevaju temeljitu obnovu jer su gotovo svi od reda nastanjeni u starijim građevinama što su i sami roditelji primijetili (neki su „*mislili da država odvaja veća sredstva za djecu*“), ali su također napomenuli da im je bitno što ustanova nije zatvorenog tipa („*da djeca ne misle da su u zatvoru*“). Kako bi djeca stekla određene navike i osjetila brigu i skrb odgajatelja koji ih okružuju, važno je da ustanova bude organizirana i strukturirana na zadovoljavajućem nivou što roditelji prilikom posjete i zamjećuju.

Nakon početnog privikavanja na ustanovu i činjenicu da je dijete izdvojeno iz obitelji, roditelji počinju zadobivati određena **očekivanja od tretmana**. Zajedničko roditeljima je da djetetu prvenstveno žele uspješno školsko obrazovanje i da dijete postupno izraste u čovjeka spremnog za samostalan život. Sastavni dio individualnog godišnjeg plana i programa svakog štićenika ustanove sadrži područja koja radom trebaju biti obuhvaćena kako bi se navedeni ciljevi uspješno ispunili (maloljetnik treba poraditi na odnosu prema sebi i drugima, steći i

razvijati određene higijenske, radne i kulturne navike, odgajatelj u suradnji sa školom prati obrazovni proces te prema potrebi pruža pomoć, ...).

Iskustva suradnje i komunikacije s odgajateljima roditelji opisuju isključivo kao pozitivna, te navode da „komuniciraju i više nego dovoljno“, dok pojedini roditelji odgajatelje čak smatraju „drugim roditeljima“. Takav stav skrbnika je i više nego dobrodošao jer je primijećen trud i briga stručnih radnika institucije o njihovom djetetu, te takav odnos treba razvijati. Ono što roditelji trebaju od odgajatelja su redovite informacije o svom djetetu i da budu upućeni u događanja. Jednako tako, traže i da njihovo dijete bude zbrinuto, da se prema njemu postupa toplo i pažljivo, ali i da sin ima potrebnu razinu nadzora i autoriteta pred sobom.

Kao što je već bilo rečeno, poseban naglasak u ovom istraživačkom radu je na **mogućim oblicima podrške roditeljima**. S obzirom na izjave roditelja i rezultate istraživanja, ispitanici su većinski zainteresirani za dodatnu pomoć ukoliko osjete potrebu za istom te su općeg razmišljanja da je „svaka pomoć uvijek dobrodošla“! Navedeni rezultati su slični rezultatima koje je dobio Harries (2008). Riječ je o roditeljima koji, unatoč potrebama, ne primaju osjetnu dodatnu pomoć ili ne koriste resurse u lokalnoj zajednici. Naime, osoban stav ispitivača je da roditelji imaju sklonost radu sa poznatom osobom, u ovom slučaju sa odgajateljem sa kojim su već razvili prihvatljiv oblik suradnje. Neki od mogućih oblika podrške, ponuđeni tijekom istraživanja kako bi se ispitaio interes za njih su davanje savjeta i smjernica, dijeljenje iskustava, izdavanje brošura za podršku, tečajevi i edukacije, te osnivanje mobilnog tima koji bi redovito obilazio obitelji i vozio djecu na vikende. Na njima se mogu temeljiti smjernice za budući razvoj usluga u ovom području.

Naglasak (temeljen rezultatima istraživanja, ali i idejom istraživača) je stavljen na **mobilni tim** kao jedan od oblika dodatne/nove usluge koja bi mogla biti pružena roditeljima kao podrška, a koja bi eventualno značajnije utjecala na tretman koji pruža ustanova. Riječ je o uvjetno rečeno „novoj“ usluzi. Naime Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave već ima formiran mobilni tim koji je zamišljen kao „usluga savjetovanja kojom se pruža podrška, nadzor, usmjeravanje, pomoć i poučavanje obiteljima, djeci i mladima u njihovoj lokalnoj sredini. Na taj način stručnjacima pomagačima dostupna su sva područja iz života djece/maloljetnika – njihove obitelji, školsko okruženje, uvid u provođenje slobodnog vremena i odnosa s vršnjacima, njihove sklonosti, interesi, talenti i stavovi. Ovakav oblik

tretmana pretpostavlja multidisciplinarni pristup razumijevanja problema u ponašanju te kao takav iziskuje suradnju stručnjaka različitih profila. Prije svega, to podrazumijeva stručnjake koji najvećim dijelom već jesu zastupljeni među zaposlenicima Centra Dugave – socijalnih pedagoga, socijalnih radnika i psihologa. Međutim, Centru je potrebna pomoć u identificiranju potencijalnih korisnika, kao i u daljnjem praćenju onih koji su sudjelovali u tretmanu, što podrazumijeva konstantnu suradnju s centrima za socijalnu skrb“ (Centar Dugave, 2022.). U stvarnosti, za navedenom uslugom je iskazana relativno mala potražnja, ali uz određene izmjene usluga bi mogla biti dostupnija većem broju korisnika. Ona trenutno djeluje unutar Odjela timske procjene/dijagnostike, prihvata i tretmana i funkcionira „na poziv“. Ideja istraživača je da usluga bude približena roditeljima djece koja se već nalaze u tretmanu unutar Odjela smještaja gdje su korisnici koji samo vikendima i praznicima idu kući svojim roditeljima. Drugim riječima; „da podrška dođe do roditelja, a ne da ju oni traže“! Roditeljima se takva ideja sviđa iz više razloga (materijalni troškovi puta, briga i planiranje putovanja djeteta, bolji uvid odgajatelja u stanje kod kuće,...), te bi vrijedilo izvršiti procjenu isplativosti i za Centar Dugave s obzirom, prvenstveno, na materijalne troškove (stručni kadar je već na raspolaganju).

U daljnjem tekstu je **prijedlog ideje mobilnog tima** koji bi vrijedilo proučiti i koji je kao takav bio i predložen roditeljima, a koji je rezultat razmatranja već postojećeg mobilnog tima, jasnih potreba za pomoći od strane roditelja ali i troškova putnih karata koje snose ustanova i sami roditelji. Mobilni tim bi činili stručni radnici ustanove koji su ujedno i odgajatelji djece na Odjelu smještaja u suradnji sa radnicima koji čine već postojeći tim iz Odjela timske procjene/dijagnostike, prihvata i tretmana. Ponekad je roditeljima/skrbnicima lakše razgovarati sa poznatim licima (odgajateljima djece), ali isto tako ponekad im je potrebna pomoć i stručnih osoba prema potrebi (psihologa, psihijatra). Naravno, isto se odnosi i na štićenike ustanove, ali njima takova pomoć bude i pružena (unutar ustanove ili van nje). Ideja je da djeca budu ispraćena na vikend i/ili praznike od strane odgajatelja kako bi sigurno došla u svoju obitelj, a da pri dolasku u dom odgajatelji mogu „licem u lice“ razgovarati sa roditeljima, savjetovati ih, prema potrebi dati naputke za vikend ili pomoći pri eventualnim trenutnim problemima sa djetetom. Vozilo za prijevoz veći broj djece ustanova već ima na raspolaganju. Naravno, ne bi bilo moguće svaki vikend prevesti svu djecu u svoje sredine, niti bi osoblje imalo vremena razgovarati sa svim roditeljima, ali za tako nešto niti

nema potrebe. Prijevoz djece bi se mogao organizirati iz tjedna u tjedan na razne načine (prema hitnosti potrebe, prema regiji/županiji iz koje djeca potiču, prema raspolaganju stručnih radnika,...). Takovom uslugom bi se kvalitetnije osigurao dolazak djece kući (izbjegavaju se skitnje), odgajatelji bi imali bolji uvid u situaciju unutar obitelji (kroz postupak savjetovanja, pomaganja, poučavanja i nadzora usmjeravaju se članovi obitelji prema unapređenju kohezije, izgradnji primjerenih roditeljskih stilova i produktivnijih odgojnih metoda), a možebitno bi se i smanjili troškovi putovanja s obzirom da ustanova odvaja značajna sredstva svakoga mjeseca za subvencioniranjem putnih troškova svojih štíćenika.

U današnje vrijeme jednoj povećoj ustanovi koja skrbi o velikom broju djece uz pomoć i suradnju brojnih udruga za zaštitu i sigurnost djece koje u Hrvatskoj postoje, nije problem organizirati **edukacije i savjetovanja za roditelje**, ali kao što su rezultati istraživanja pokazali, roditelji nisu značajnije zainteresirani za takav oblik podrške. Razlozi su ili nedostatak vremena ili smatranje da njima nešto takvo nije potrebno... Još jednom se pokazuje činjenica da najviše vole komunicirati sa poznatim osobama u relativno intimnom okruženju.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada je bio upoznati perspektivu roditelja čija su djeca smještena u odgojnoj ustanovi i njihove potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi. Istraživanje je pokazalo kako su roditelji relativno zadovoljni svojom ulogom i suradnjom sa ustanovom, ali i da su spremni prihvatiti podršku i u drugim oblicima.

Ovi rezultati istraživanja, iako imaju metodoloških ograničenja vezanih uz pristranost uzorka, imaju i više praktičnih implikacija.

Svakako bi trebalo pojačati suradnju s roditeljima, kao jedan od planova i programa u radu s mladima, na što nas upućuju i *Smjernice za alternativnu skrb o djeci* (131.; „*Jasna politika i provođenje dogovorenih mjera vezanih za planirano i neplanirano zaključenje rada s djecom...*“). Bilo bi korisno kada bi se roditelje na neki način moglo obvezati za suradnju s odgojiteljima i drugim stručnim osobljem, pa ako treba i sudskom odlukom. U ovim okolnostima, jedna od mojih preporuka bi svakako bila, odlasci odgajatelja sa štíćenikom u posjet obitelji što češće (naravno, kada je to moguće) kako bi se radilo na povezanosti članova obitelji, kvalitetnijoj komunikaciji i pripremi korisnika za izlazak iz tretmana.

Iako, posjećivanje djeteta u ustanovi od strane ostalih članova obitelji nije bilo predmet ovog istraživanja, iskustva nam govore da roditelji i ne posjećuju dovoljno svoju djecu. Za takvo nešto uvijek može biti više razloga, ali ako država može na to utjecati, obavezno bi trebala. Npr., ukoliko su razlozi neposjećivanja financijske naravi, država bi sigurno mogla intervenirati mjerama podrške obiteljima sufinanciranjem putnih karata, jer velika većina korisnika odjela smještaja nije s područja grada Zagreba, dok nemali broj ih nije niti iz susjedne županije. Slične rezultate je imao i Mudri (2017). u svom istraživanju. Možda, jedno od rješenja za navedeni problem, bi bilo i povećanje broja ustanova koje bi pokrivalo cijelo područje RH, ali manjeg kapaciteta.

Od navedenih prijedloga za povećanje kvalitete rada s roditeljima bih, prema osobnom mišljenju, istaknuo potrebu za većim angažmanom ustanove u smislu češćih organiziranja susreta članova obitelji, zajedničkih druženja, izleta, te kao što sam i već prije bio spominjao, češćih posjeta obiteljima.

Unatoč činjenicama da je istraživanje obuhvatilo relativno mali broj ispitanika koji subjektivno iznose svoja iskustva, što je nadopunjeno perspektivom istraživača koji iznosi svoja razmišljanja i ideje iz uloge ne samo istraživača nego i odgojitelja, nalazi ovog istraživanja mogu doprinijeti boljem razumijevanju poteškoća i potreba s kojima se suočavaju roditelji djece smještene u ustanovu.

LITERATURA

1. Acquah, D. i Thévenon, O. (2020). Delivering evidence based services for all vulnerable families. *Social, Employment and Migration Working Papers*, (br. 243), Pariz.
2. Ajduković, M. (2012.). Pravo djece s problemima u ponašanju i njihovih roditelja na sudjelovanje u procesu procjene potreba i planiranja intervencija. U: Vladović, S. (ur.) *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju (Zbornik priopćenja)*. Zagreb, Pravobranitelj za djecu, str. 95-109.
3. Ajduković, M. (ur.) (2015.). *Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta (priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centara za socijalnu skrb)*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, ured UNICEF-a za Hrvatsku.
4. Ajduković, M. (2016.). Obilježja znanstvenih istraživanja značajnih za razumijevanje prava djece. U: Hrabar, D. (ur.) *Prava djece: multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 387-406.
5. Andrews, D.A., Bonta, J. (2006). *A Psychology of Criminal Conduct* (4. izd.). LexisNexis Group.
6. Bastašić, Z. (1995): *Pubertet i adolescencija*, Zagreb: Školska knjiga.
7. Bižić Odak, M. (2021.) *Rizik od siromaštva obitelji s djecom s teškoćama u razvoju*. Specijalistički rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
8. Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Bullen, T., Taplin, S., McArthur, M., Humphreys, C. i Kertesz, M. (2016.). *Kcontact: perspectives of parents, carers and professionals on supervised contact with children in care and parent – child relationships*. *Association for Children's Welfare Agencies Conference*, Sydney.
10. Butler, S., Baruch, G., Hickey, N., i Fonagy, P. (2011). A randomized controlled trial of Multisystemic Therapy and a statutory therapeutic intervention for young offenders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50(12), 1220-1235.
11. Čudina-Obradović, M. i Obradović J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

12. Daly, M. (ur.) (2007.) Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup. Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.
13. Dobrotić, I., Pećnik, N., i Baran, J. (2015.). Potrebe roditelja i pružanje usluga roditeljima koji podižu djecu u otežanim okolnostima. Zagreb: Udruga Roditelji u akciji – RODA.
14. Dalziel, K., Dawe, S., Harnett, P., and Segal, L. (2015). Cost effectiveness analysis of the parents under pressure program for methadone maintained parents, *Child Abuse Review*, 317–331.
15. Dobrotić, I., Pećnik, N. (2013). Doživljaj roditeljstva, roditeljsko ponašanje i prakse: postoje li rodne razlike? // Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj / Pećnik, Ninoslava (ur.). Zagreb : UNICEF Hrvatska, str. 75-83.
16. Elliott, D. S., Buckley, P. R., Gottfredson, D. C., Hawkins, J. D., i Tolan, P. H. (2020). Evidence-based programs and practices: Assessing the potential effectiveness of these interventions for improving juvenile justice system outcomes. *Criminology & Public Policy*.
17. Evans G.D., Fogarty K. (2009): The hidden benefits of being an involved father, University of Florida.
18. Etički kodeks istraživanja s djecom. (2003). Vijeće za djecu Vlade Republike Hrvatske; Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Ur: Dulčić, A. Zagreb.
19. Family and Community Services, New South Wales (FACS NSW). (2015). Hunter New England, FACS statistics. Preuzeto s www.facs.nsw.gov.au/facs-statistics/facs-districts/hunter-new-england (19.07.2021.).
20. Farrington, D.P. (2005): Childhood Origins of Antisocial Behavior, *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 177-190
21. Flouri, E., Buchanan, A., & Bream, V. (2002). Adolescents' perceptions of their fathers' involvement: Significance to school attitudes. *Psychology in the Schools*, 39(5), 575-582
22. Harries, M. (2008). The experiences of parents and families of children and young people in care, Anglicare WA, Perth. (preuzeto s www.finwa.org.au, 19.07.2021.)
23. Hinton, T. (2013). Parents in the child protection system, Social Action and Research Centre, Anglicare Tasmania.

24. Kellet, J., Apps, J. (2009.). Assessments of parenting and parenting support need, Joseph Rowntree Foundation.
25. Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (2), 243-262.
26. Klarin, M., Miletić, M. i Šimić Šašić, S. (2018). Problemi ponašanja kod djece i mladih - doprinos sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra ladertina*, 13 (1), 70-90.
27. Klease, C. (2008). Silenced stakeholders: responding to mother's experiences of the child protection system, *Children Australia*, 33 (3), 21–28.
28. Kljaić, S. (2005). Delinkvencija, maloljetnička. U Petz, B. (ur.). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
29. Koller - Trbović, N., Miroslavljević, A., Jeđud Borić, I. (2017.) Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju – konceptualne i metodičke odrednice. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
30. Konvencija o pravima djeteta. Preuzeto s: https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-10/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (19.07.2021.).
31. Lacković-Grgin, K. (2005), *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
32. Leschied, A., i Cunningham, A. (2002). Seeking effective interventions for serious young offenders: Interim results of a four-year randomized study of Multisystemic Therapy in Ontario, Canada. London, Canada: Centre for Children and Families in the Justice System.
33. Martinac Dorčić, T. (2008). Razlike između majki i očeva djece s cerebralnom paralizom u rizičnim i zaštitnim faktorima te prilagodbi. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 63-78.
34. Matošević, J. (2020). Mentalno zdravlje djece razvedenih roditelja. *Psychē*, 3 (1), 57-68. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/267813> (19.07.2021.).
35. Milić Babić, M. (2012). Neke odrednice roditeljskog stresa u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48 (2), 66-75.
36. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi za 2020. godinu*. Preuzeto

s: <https://mrosp.gov.hr/strategije-planovi-programi-izvjesca-statistika/4165>
(21.04.2022.)

37. Mirosavljević, A. i Ćosić, A. (2021). Otpornost obitelji djece s problemima u ponašanju i intervencije koje ju potiču – doživljaj stručnjaka u sustavu socijalne skrbi. *Revija za socijalnu politiku*, 28 (1), 95-112.
38. Mobilni tim, <https://centar-dugave.hr/opcenito/lokacija-dugave-sv-mateja-70a/>, posjećeno 20.02.2022.
39. Mudri, D. (2017.) Stručni rad s obiteljima djece i mladih koji su smješteni u odgojnim domovima u Hrvatskoj. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
40. Multisystemic Therapy (MST). The Blueprints for Healthy Youth Development, <https://www.blueprintsprograms.org/programs/32999999/multisystemic-therapy-mst/>. Pristupljeno 11. prosinca 2020.
41. Obiteljski zakon, Narodne novine br. 103/2015
42. OJJDP (2018). Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, <https://ojjdp.ojp.gov/>.
43. Pećnik, N. & Dobrotić, I. (2019) Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći programi. U: Puljiz, V. (ur.) *Socijalno - demografska reprodukcija Hrvatske*. Zagreb, Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, str. 125-152.
44. Pećnik, N. i Tokić, A. (2011.). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška (znanstvena monografija)*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
45. Pećnik, N. i Starc, B. (ur.) (2010.). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
46. Pećnik, N., Starc, B., Ljubešić, M., Jević, M., Pribela-Hodap, S. i Grubić, M. (2014). *Rastimo zajedno Plus: program radionica s roditeljima djece s teškoćama u razvoju (priručnik za voditelje)*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
47. Pećnik, N. (2016.). *Suvremeno roditeljstvo i prava djeteta*. U: Hrabar, D. (ur.) *Prava djece: multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
48. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., Josipović, V. (2003): *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.

49. Rajhvajn Bulat, L., Sušac, N. i Ajduković, M. (2019). Doprinos nekih osobnih i okolinskih varijabli u objašnjavanju eksternaliziranih problema adolescenata. *Društvena istraživanja*, 28 (2), 271-293.
50. Reimer, E. (2013). Relationship based practice with families where child neglect is an issue: putting relationship development under the microscope, *Australian Social Work*, 66(3), 455-470.
51. Ricijaš, N. (2009.) Pripisivanje uzročnosti vlastitog delikventnog ponašanja mladih. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
52. Roje Đapić, M. i Buljan Flander, G. (2019). Prevencija emocionalnog zlostavljanja djece u visokokonfliktnim razvodima roditelja: Analiza stanja u Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 27 (2), 256-274. <https://doi.org/10.31299/ksi.27.2.6> (preuzeto, 19.07.2021.).
53. Sawyer, A. M, i Borduin, C. M. (2011). Effects of Multisystemic Therapy through midlife: A 21.9-year follow-up to a randomized clinical trial with serious and violent juvenile offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(5), 643-652.
54. Schaeffer, C. M., i Borduin, C. M. (2005). Long-term follow-up to a randomized clinical trial of Multisystemic Therapy with serious and violent juvenile offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(3), 445-453.
55. Sladović Franz, B., Kregar Orešković, K. i Vejmelka, L. (2007). Iskustvo života u dječjem domu: kvalitativna analiza izjava mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (3), 553-578.
56. Shader, M. (2004): Risk Factors for Delinquency: An Overview, NCJ 207540, <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/frd030127.pdf> (preuzeto, 19.07.2021.).
57. Stanić, M. (2015.) Priručnik za strukturirani i polustrukturirani intervju. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
58. Stašević, I., Derk, D. (2016.). Osobitosti maloljetničke delinkvencije u Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost*, 3 (25), 259 - 275.
59. The Incredible Years - Parent (TIY). The Blueprints for Healthy Youth Development, <https://www.blueprintsprograms.org/programs/29999999/incredible-years-parent/>. Pristupljeno 13. prosinca 2020.
60. Rastimo zajedno. <https://www.rastimozajedno.hr/>. Pristupljeno 21. travnja 2022.
61. Vidović, L. i Ivković, Đ. (ur.) (2010.). Smjernice za alternativnu skrb o djeci. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

62. Wasserman, G.A., Keenan, K., Tremblay, R.E., Coie, J.D., Herrenkohl, T.I., Loeber, R., Petechuk, D. (2003): Risk and Protective Factors of Child Delinquency, *Child delinquency*, Bulletin Series, U.S. Department of Justice, www.ojjdp.ncjrs.org (preuzeto 19.07.2021.).

PRILOZI

1. Prilog 1.: Protokol za vođenje intervjua

PROTOKOL ZA VOĐENJE INTERVJUA

Cilj istraživanja: Upoznati perspektivu roditelja čija su djeca smještena u odgojnoj ustanovi i njihove potrebe za podrškom u roditeljskoj ulozi.

Glavna istraživačka pitanja:

1. Kako roditelji opisuju iskustvo roditeljstva i probleme s kojima se susreću u odgoju, posebno kad su djeca kod kuće?
2. Kakva su roditeljska iskustva suradnje s odgojiteljima i stavovi prema njoj?
3. Kako roditelji vide poželjne oblike stručne podrške u roditeljstvu?

Uvodne napomene:

- predstavljanje, pojašnjavanje pravila intervjua (uvažavajuća komunikacija, nema točnih i netočnih odgovora, svačija je perspektiva važna),
- predstavljanje teme istraživanja uz zahvalu za sudjelovanje,
- trajanje, snimanje, povjerljivost podataka, mogućnost odustajanja, pojašnjenje svrhe istraživanja, zaštite dobrobiti ispitanika i djeteta (sudjelovanje u istraživanju nema nepovoljne učinke na roditelje ili dijete).

Uvodna pitanja:

Molim vas da se predstavite, ime (spol), koja je vaša struka, što ste po zanimanju? Koliko imate godina? Koliko godina radnog staža? Kako biste opisali svoju ekonomsku situaciju?

Od kuda dolazite? Otprilike, koliko vremena provodite kod kuće? Koliko djece imate?

Vašem djetetu je ovo prvi smještaj van obitelji? Koliko dugo je dijete van obitelji?

Ključna pitanja:

1. Doživljaj roditeljstva (dok je dijete kod kuće)

- *Doživljaj sina*

Koje specifičnosti u odnosu na drugu djecu njegove dobi primjećujete kod svojeg djeteta? Primjećujete li neke promjene u ponašanju vašeg djeteta u odnosu na vrijeme prije smještaja u ustanovu? Koje biste izdvojili jake strane svoga sina?

- *Doživljaj roditeljstva*

Kako Vam je u ulozi roditelja vašeg sina? Kakva su vaša iskustva s odgojem dok je dijete kod kuće? S kojim problemima se najčešće susrećete u odgoju? Sluša li vas dijete dok je kod kuće, odlazi li u skitnju, konzumira sredstva ovisnosti, dugo spava? Koje su situacije kad ste zadovoljni sobom i djetetom? Kakav je odnos lokalne zajednice prema vama i vašoj obitelji?

2. Doživljaj tretmana, odgojitelja, ustanove

- Koji je bio vaš prvi dojam o ustanovi? Što očekujete od tretmana? Kakva su vam iskustva suradnje s odgajateljima? Da li dovoljno komunicirate sa odgajateljima? Zadovoljni komunikacijom?

- Što roditelj treba od odgajatelja? Što mislite da vaš sin treba od odgajatelja?

3. Doživljaj poželjne stručne podrške roditelju djeteta u ustanovi

- Da li bi bili zainteresirani za dodatnu podršku roditeljstvu od strane odgajatelja i ustanove? Smatrate li da bi ova suradnja mogla biti drukčija? Ukoliko da, pojasnite u kojem smislu. Koristite li neke usluge i resurse u lokalnoj zajednici?

- Moje mišljenje i prijedlozi o mogućem obliku podrške i pomoći roditeljima (važna je reakcija roditelja!!!); mobilni tim koji bi pratio djecu na vikend te u mjestu stanovanja razgovarao sa roditeljima o tekućim problemima; edukacija za roditelje u organizaciji ustanove; smjernice/pripreme za vikend/praznike; brošure,...

- Što mislite o spomenutome? Koliko biste vremena mogli izdvojiti (jednom mjesečno)?

Zaključna pitanja:

Imate li još nešto reći o ovoj temi, a da vas nisam pitao?

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, Marijan Ručević, izjavljujem da sam autor završnog specijalističkog rada pod nazivom *Podrška roditeljima djece i mladih smještenih u odgojnu ustanovu*.

Potpisom jamčim:

- da je predloženi rad isključivo rezultat mog vlastitog istraživačkog rada,
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje koristim, jasno navedeni i označeni u tekstu, te u popisu literature.

U Zagrebu, _____

Potpis autora: _____